

Economische vooruitzichten 2018

Februari 2018

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2018/7433/9

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	5
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	5
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	7
1.3. Rentevoeten en wisselkoersen	8
1.4. Onzekerheden	9
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	10
2.1. Economische groei	10
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	10
2.3. Bedrijfsinvesteringen	11
2.4. Investerings in woongebouwen	13
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	13
2.6. Voorraadwijzigingen	14
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	16
3.1. Binnenlands prijsverloop	16
3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen	18
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	18
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	18
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies in 2018	20
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	21
4. Arbeidsmarkt	23
Bijlage	27

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	19
Tabel 2	Arbeidslastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	20

Lijst van figuren

Figuur 1	Mondiaal bbp op kwartaalbasis	5
Figuur 2	Kwartaalverloop van het bbp in volume	6
Figuur 3	Kwartaalverloop van het bbp in volume	7
Figuur 4	Verloop van de langetermijnrentevoeten	8
Figuur 5	Verloop van het Belgische bbp in volume	10
Figuur 6	Particuliere consumptie in volume	10
Figuur 7	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	11
Figuur 8	Bedrijfsinvesteringen in volume (gecorrigeerd voor uitzonderlijke aankopen)	12
Figuur 9	Investeringsquote en rendabiliteit van de ondernemingen	12
Figuur 10	Investerings in woongebouwen in volume	13
Figuur 11	Uitvoer van goederen en diensten	14
Figuur 12	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	16
Figuur 13	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	17
Figuur 14	Verloop afgevlakte gezondheidsindex en spilindex	18
Figuur 15	Ontwikkeling van de loonquote	21
Figuur 16	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	23
Figuur 17	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	24
Figuur 18	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	26

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Die laatste keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die in Deel 2 van de Nationale rekeningen 2016 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') werden gepubliceerd, alsook met de voornaamste aggregaten tot het derde kwartaal van 2017 en met de flashraming voor het bbp in het vierde kwartaal van 2017.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op recente consensus-vooruitzichten (Consensus Economics). De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van eind januari. De vooruitzichten voor België werden opgesteld aan de hand van het door het FPB ontwikkelde MODTRIM-model.

Deze vooruitzichten werden op 8 februari 2018 voltooid.

Philippe Donnay

Commissaris van het Federaal Planbureau

Jean-Marc Delporte

Voorzitter van de raad van bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2015	2016	2017	2018
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,9	1,7	1,2	1,8
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,5	0,5	1,0	0,9
Bruto vaste kapitaalvorming	2,7	3,6	1,3	3,8
Totaal van de nationale bestedingen	1,4	2,1	1,4	1,8
Uitvoer van goederen en diensten	3,3	7,5	4,5	4,2
Invoer van goederen en diensten	3,3	8,4	4,1	4,3
Netto-uitvoer (bijdrage tot de bbp-groei)	0,0	-0,6	0,3	-0,0
Bruto binnenlands product	1,4	1,5	1,7	1,8
Nationaal indexcijfer der consumtieprijzen	0,6	2,0	2,1	1,7
Gezondheidsindex	1,0	2,1	1,8	1,6
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	0,3	0,9	1,1	2,1
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	11,9	11,2	11,1	11,3
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	40,5	57,7	65,9	57,2
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard, jaargemiddelde)	8,5	7,9	7,2	6,7
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-0,1	0,1	-0,7	-0,9
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	111,0	110,6	113,0	125,6
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	-0,0	-0,3	-0,3	-0,3
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	0,8	0,4	0,7	1,0

Samenvatting

De wereldwijde economische groei trekt aan sinds de tweede helft van 2016. Die gunstige ontwikkeling doet zich voor in vrijwel alle regio's. De eurozone kende met een bbp-groei van 2,5 % een sterke opleving in 2017. Haar economie profiteerde van de aantrekkende wereldhandel en werd gaandeweg ook geschraagd door een versteviging van de binnenlandse vraag, wat het conjunctuurherstel robuuster maakte. Diverse vertrouwensindicatoren staan momenteel op hun hoogste niveau in jaren en doen een uitgesproken dynamiek in de eerste helft van 2018 vermoeden. De bbp-groei voor de eurozone als geheel zou dit jaar op 2,2 % uitkomen, met voor het tweede jaar op rij een positieve groei in alle eurolanden, terwijl de groei in de Verenigde Staten – mede door nieuwe belastingverlagingen – zou versnellen tot 2,7 %.

Een aantal risico's kunnen dit internationaal scenario verstoren. Het betreft o.m. de schuldenproblematiek in China, geopolitieke spanningen en de onzekerheid over de brexit. Bovendien zou een onverwacht hoge inflatie kunnen leiden tot een versnelde afbouw van de monetaire stimulus door de centrale banken, met als risico een forse klim van de langetermijnrentevoeten.

De Belgische economie zette een meer dan behoorlijke groeiprestatie neer in de eerste jaarthelft van 2017, met een gemiddelde kwartaalgroei van 0,6 %. Na een tegenvallend derde kwartaal (0,2 %) won de bbp-groei opnieuw aan kracht in het vierde kwartaal (0,5 %). Onder impuls van het rond de jaarwisseling verder toegenomen ondernemers- en consumentenvertrouwen, zou de Belgische economie ook in 2018 sterk presteren, met een gemiddelde kwartaalgroei van 0,5 % tijdens de eerste helft van het jaar en 0,4 % tijdens de tweede helft. Vooral de particuliere consumptie zou dit jaar aan kracht winnen, waardoor de bbp-groei licht aantrekt van 1,7 % in 2017 tot 1,8 % in 2018.

De buitenlandse afzetmarkten van België zouden dit jaar minder sterk groeien dan in 2017, waardoor de volumegroei van de Belgische uitvoer eveneens licht vertraagt (4,2 %). De invoergroei zou daarentegen versnellen als gevolg van de aantrekkende groei van de binnenlandse vraag, waardoor de netto-uitvoer geen positieve bijdrage meer levert tot de economische groei. Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans zou licht stijgen (tot 0,9 % van het bbp) doordat de hogere oliepijzen slechts gedeeltelijk worden gecompenseerd door de euro-appreciatie.

De particuliere consumptie steeg vorig jaar in ongeveer dezelfde mate (1,2 %) als het reëel beschikbaar inkomen (1,1 %). Voor 2018 wordt een meer uitgesproken koopkrachttoename van 2,1 % verwacht, o.m. dankzij de aanzienlijke jobcreatie, bijkomende verlagingen van de personenbelasting, een iets sterkere groei van de brutolonen en een hoger inkomen uit vermogen. Met een volumegroei van 1,8 % zouden de consumptieve bestedingen zich dit jaar met enige vertraging aanpassen aan de inkomensstijging, waardoor de spaarquote van de particulieren licht herneemt. De investeringen in woongebouwen werden in 2017 enigszins teruggeschroefd, maar zouden dit jaar een bescheiden groei van 1 % laten optekenen dankzij de koopkrachtontwikkeling en de nog altijd lage rentevoeten.

De volumegroei van de bedrijfsinvesteringen bleef in 2017 beperkt tot 1,4 %. Dat cijfer werd evenwel neerwaarts vertekend door enkele belangrijke aankopen van investeringsgoederen in 2016, die geen impact hadden op de economische groei omdat ze werden ingevoerd. Onderliggend was de

investeringsactiviteit in 2017 een stuk dynamischer. De industriële capaciteitsbezettingsgraad ligt immers al enkele jaren boven zijn historisch gemiddelde, wat de behoefte aan uitbreidingsinvesteringen vergroot. Samen met een hoge rendabiliteit en soepele kredietvoorwaarden zorgt dat ook in 2018 voor een positief investeringsklimaat, met een volumegroei (4,3 %) die ruim boven de bbp-groei uitkomt.

Rekening houdend met de maatregelen die voldoende duidelijk gespecificeerd zijn, zou de volumegroei van de overheidsconsumptie dit jaar uitkomen op 0,9 %. De sterke groei van de overheidsinvesteringen in 2017 en 2018 (resp. 4 % en 6,9 % in reële termen) is grotendeels toe te schrijven aan de verhoogde investeringsactiviteit van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, maar (in 2018) ook aan regionale investeringen.

De binnenlandse werkgelegenheid steeg met 1,4 % vorig jaar nog iets sterker dan in 2016. Ze nam de voorbije twee jaar niet alleen toe door de aantrekkende conjunctuur, maar ook dankzij arbeidskostenverlagende maatregelen. Die maatregelen maakten de groei van de activiteit in de marktsector in beide jaren (maar vooral in 2016) bijzonder arbeidsintensief, want de werkgelegenheid steeg bijna even sterk als de toegevoegde waarde. In 2018 wordt een verdere werkgelegenheidsgroei verwacht van 1,2 % (57 000 personen), die minder uitgesproken is dan in 2017 in een context van hogere loonkosten. Het aantal loontrekkenden in de marktsector zou dit jaar met 47 000 personen toenemen. Ook het aantal zelfstandigen zou verder stijgen (met 10 000 personen), terwijl het aantal arbeidsplaatsen bij de overheid zich zou stabiliseren.

Gegeven de verdere toename van de beroepsbevolking, zou het aantal werklozen (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen) dalen met 35 000 in 2018, wat voor het vierde jaar op rij een aanzienlijke terugval is. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad zou daardoor afnemen tot 6,7 %.

De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, kwam in 2017 uit op 2,1 %. De onderliggende inflatie koelde af door het uitdoven van de opwaartse invloed van een aantal maatregelen en door de daling van de loonkosten per eenheid product in de afgelopen jaren. Fors hogere olieprijs deden de totale inflatie evenwel iets hoger uitkomen dan in 2016.

De vertraging van de inflatie in 2018 tot 1,7 % is bijna uitsluitend het gevolg van lagere elektriciteitsprijzen, terwijl die tijdens de afgelopen jaren sterk gestegen waren. De sterkere dynamiek van de loonkosten zou de onderliggende inflatie geleidelijk doen aantrekken, al wordt die beweging enigszins getemperd door de appreciatie van de euro.

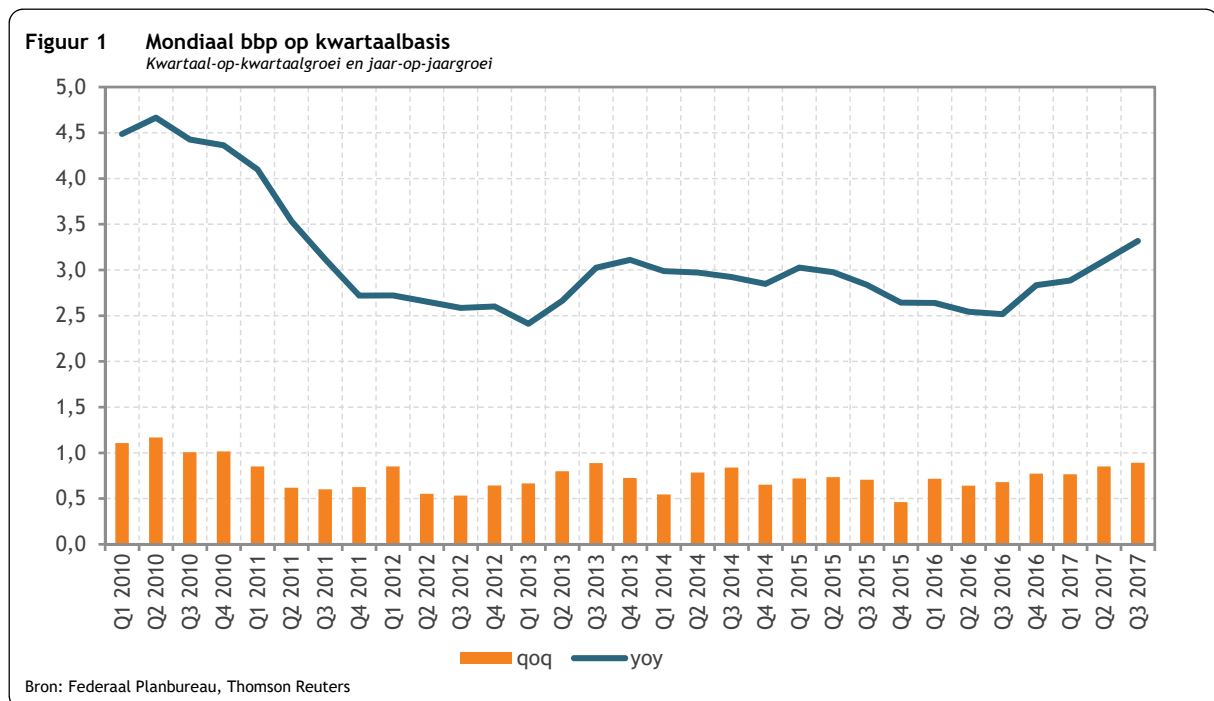
In vergelijking met onze vorige vooruitzichten is het inflatiecijfer voor 2018 opwaarts herzien, vooral als gevolg van de recente toename van de olieprijs en de kleiner dan verwachte daling van de elektriciteitsprijzen in januari.

De groei van de gezondheidsindex zou zowel in 2017 (1,8 %) als in 2018 (1,6 %) lager liggen dan de inflatie. De gezondheidsindex houdt immers geen rekening met het prijsverloop van benzine en diesel en wordt daardoor minder sterk beïnvloed door de toename van de olieprijs in beide jaren. Overeenkomstig onze maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex, zou de huidige spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (105,10) worden overschreden in september 2018.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

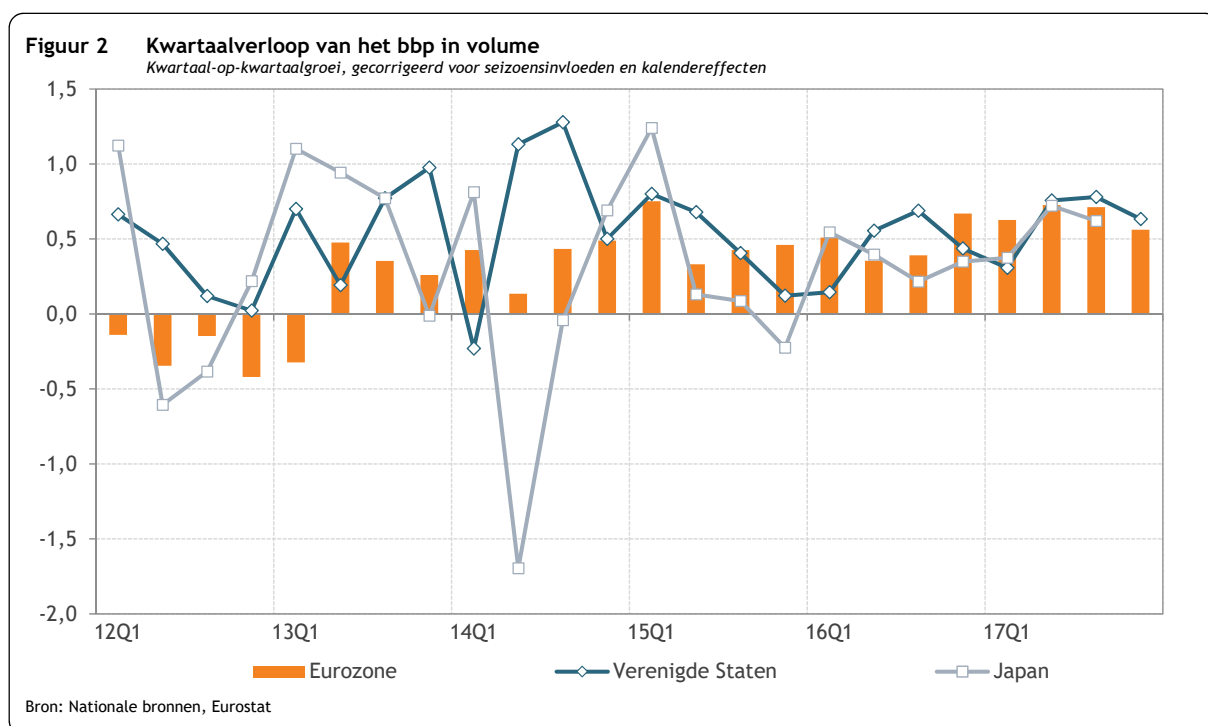
De groei van de wereldeconomie versnelde van 3,2 % in 2016 tot 3,6 % in 2017. Die gunstige ontwikkeling deed zich voor in vrijwel alle regio's. De verbetering was het meest uitgesproken in grondstofproducerende landen zoals Rusland, Brazilië en Argentinië (die profiteerden van hogere grondstofprijzen) alsook in Oost-Europa. Het VK vormde de belangrijkste uitzondering, met een groeivertraging onder invloed van een aangetaste koopkracht van de gezinnen en onzekerheid over de uitstap uit de EU. Diverse vertrouwensindicatoren doen vermoeden dat de groei fors zal blijven tijdens de volgende maanden, waardoor de mondiale economische groei verder zou aantrekken tot 3,9 % in 2018. De groeiversnelling ten opzichte van 2017 is vooral te danken aan de prestaties van de VS en de opkomende economieën met uitzondering van China.

De groei van de Amerikaanse economie versnelde tot 0,8 % in het tweede en derde kwartaal van 2017 en bleef stevig met 0,6 % in het vierde kwartaal. In jaar-op-jaartermen versnelde de economische groei van 1,2 % in het tweede kwartaal van 2016 tot 2,5 % in het vierde kwartaal van 2017. Die versnelling was vooral te danken aan de bedrijfsinvesteringen. De uitvoer profiteerde van de depreciatie van de dollar en de sterkere buitenlandse vraag. De gunstige situatie op de arbeidsmarkt, vermogenswinsten (door stijgende aandelen- en huizenprijzen) en het hoge consumenten- en producentenvertrouwen suggereren dat de Amerikaanse groei dynamisch zal blijven. Bovendien kunnen de recent goedgekeurde belastingverlagingen een bijkomende impuls leveren tot de economische activiteit. Op jaarbasis zou de bbp-groei uitkomen op 2,7 % in 2018, na 2,3 % vorig jaar.

¹ De in dit hoofdstuk vermelde groeicijfers voor het bbp in 2018 zijn, met uitzondering van de Belgische cijfers, gebaseerd op consensusvooruitzichten (Consensus Economics, januari 2018).

De economie van de eurozone liet een sterke groei optekenen van het vierde kwartaal van 2016 tot het vierde kwartaal van 2017 (gemiddeld 0,6 % per kwartaal). De jaar-op-jaargroei versnelde in die periode van 1,7 % to 2,7 %. Alle eurozonelanden kenden positieve groeicijfers, waarbij de sterkste werden opgetekend in Nederland, Oostenrijk en Spanje. De redenen hiervoor zijn de verminderde politieke onzekerheid over de toekomst van de eurozone, de aantrekkende mondiale groei, het soepel monetair beleid en de sterke werkgelegenheidsgroei. De vertrouwensindicatoren in de eurozone staan momenteel op hun hoogste niveau in jaren en doen een uitgesproken dynamiek in de eerste helft van 2018 vermoeden die vooral zou worden gevoed door de binnenlandse vraag. De gunstige arbeidsmarktsituatie ondersteunt de koopkracht en de particuliere consumptie, terwijl de hoge industriële capaciteitsbezettingsgraad wijst op de nood aan uitbreidingsinvesteringen. Bij een verdere kwartaalgroei van 0,5 à 0,6 % zou de bbp-groei op jaarbasis uitkomen op 2,2 % in 2018, na 2,5 % vorig jaar.

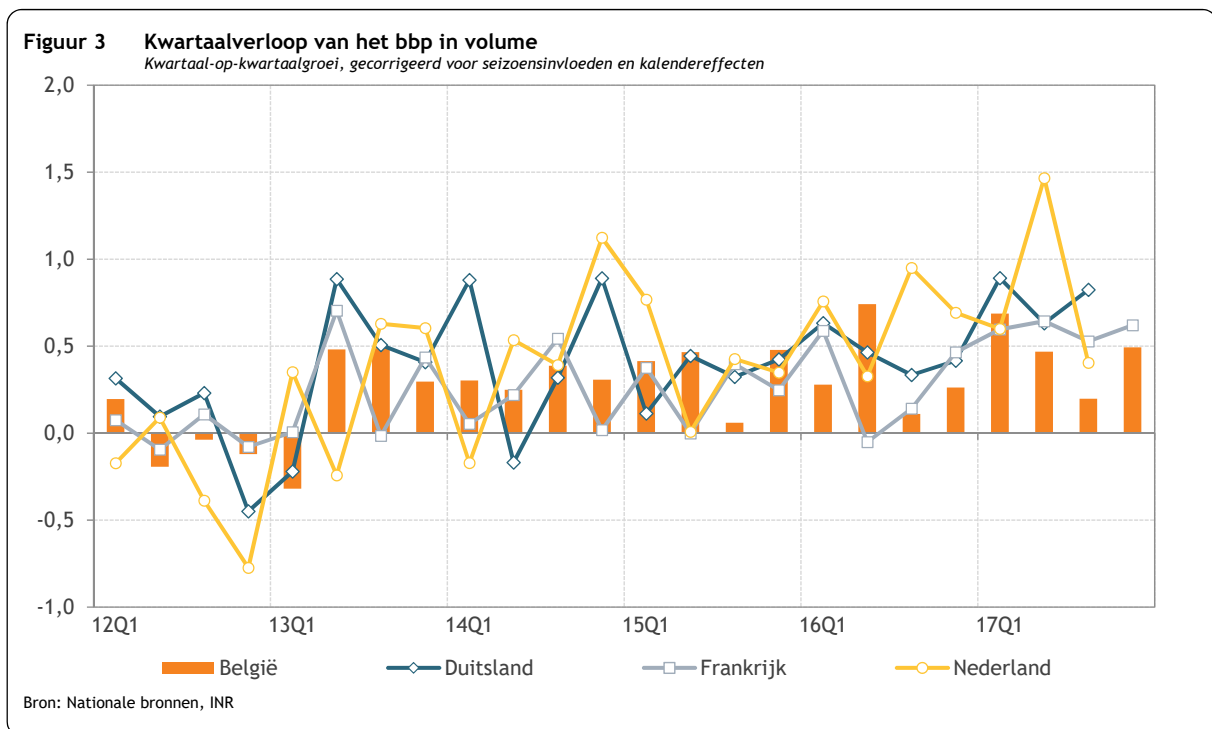
De Japanse economie kende voor het eerst in tien jaar zeven opeenvolgende kwartalen van positieve groei, waardoor de jaar-op-jaargroei versnelde van 0,5 % in het eerste kwartaal van 2016 tot 1,9 % in het derde kwartaal van 2017. Daarmee lijkt het grootschalige stimuleringsprogramma van de centrale bank en van de overheid vruchten af te werpen. De groei werd gevoed door de investeringen (van zowel bedrijven als particulieren) en door de particuliere consumptie. In 2017 werd ook een belangrijke impuls van de uitvoer opgetekend door de sterke buitenlandse vraag en de depreciatie van de Japanse yen. Voorlopende indicatoren wijzen op een verdere groei in 2018, geholpen door de sterke mondiale vraag en het nog steeds zeer soepele monetaire beleid. Op jaarbasis zou de Japanse bbp-groei licht vertragen van 1,8 % in 2017 tot 1,4 % in 2018.

De Chinese economische groei versnelde in de eerste helft van 2017 als gevolg van verhoogde overheidsinvesteringen in infrastructuur en een bijzonder dynamische huizenmarkt. Die evolutie ging opnieuw gepaard met een forse kredietgroei. Aangezien de overheid de monetaire politiek heeft

verkrappt en de groei van hypothecaire leningen wil afremmen, vertraagde de bbp-groei in de tweede jaarhelft enigszins. Op jaarbasis bedroeg de Chinese bbp-groei 6,9 %. De vertragende vastgoedmarkt, de striktere controle op de lokale overheidsuitgaven en een verdere rem op de kredietgroei zouden de bbp-groei doen vertragen tot 6,4 % in 2018.

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

De Duitse economische groei trok aan in 2017 (gemiddelde kwartaalgroei van 0,8 %, t.o.v. 0,5 % in 2016), vooral dankzij de bedrijfsinvesteringen en de uitvoer. De groei van de overheidsconsumptie vertraagde daarentegen aanzienlijk na een sterke (aan de asielcrisis gelinkte) prestatie in 2015-2016. De IFO-vertrouwensindicator staat op een bijzonder hoog niveau en suggereert dat de groei op korte termijn krachtig zal blijven. Die groei zou zowel gevoed worden door de particuliere consumptie (geholpen door de toenemende werkgelegenheid en de snellere loongroei), de bedrijfsinvesteringen (gezien de hoge capaciteitsbezettingsgraad) en de uitvoer. Op jaarbasis zou de Duitse bbp-groei licht versnellen van 2,2 % in 2017 tot 2,3 % in 2018.

Ook de Franse economie groeide in 2017 aanzienlijk sneller dan in 2016 (waarbij de gemiddelde groei verdubbelde tot 0,6 % per kwartaal). De economische groei werd vooral voortgestuwd door de investeringen die, na jaren van zwakte, aantrokken dankzij fiscale stimuli en een vermindering van de sociale bijdragen. Bovendien bereikte de capaciteitsbezettingsgraad zijn hoogste niveau sinds 2008. De groei van de particuliere consumptie vertraagde evenwel ondanks de verbeterende situatie op de arbeidsmarkt. De Franse bbp-groei zou net als vorig jaar uitkomen op 1,9 % in 2018.

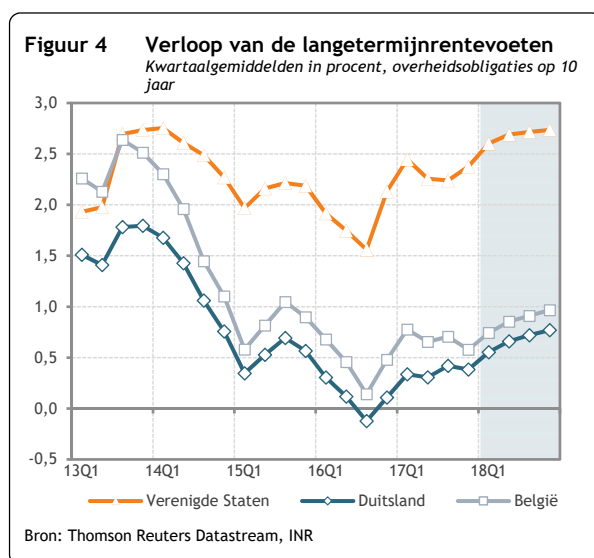
Sinds midden 2016 bleek de Nederlandse bbp-groei bijzonder krachtig (gemiddeld 0,8 % per kwartaal). De particuliere consumptie groeide sterk in lijn met de forse toename van de koopkracht (terwijl die in de periode 2010-2014 sterk terugliep). Ook de investeringen (van bedrijven, gezinnen en overheid)

trokken aanzienlijk aan. Een derde groeimotor was de uitvoer, gestimuleerd door de aantrekkende wereldhandel. Ook voor 2018 wordt een sterke, doch minder uitgesproken groei verwacht van 2,6 % (t.o.v. 3,2 % in 2017).

1.3. Rentevoeten en wisselkoersen²

Sinds het begin van 2018 verlaagde de Europese Centrale Bank (ECB) zijn maandelijks bedrag aan aankopen van obligaties tot 30 miljard, terwijl die aankopen nog 60 miljard euro per maand bedroegen tijdens de laatste drie kwartalen van 2017. Een verdere afbouw van dit aankoopprogramma wordt verwacht na september 2018. Gezien de nog steeds lage inflatie is het echter onwaarschijnlijk dat de beleidsrente dit jaar reeds wordt verhoogd.

De Amerikaanse centrale bank verhoogde vorig jaar zijn basisrente drie keer met 25 basispunten tot 1,5 %. Aangezien de arbeidsmarkt bijzonder krap is (de werkloosheidsgraad bedraagt 4,1 %) lijkt een verdere verstrakking van het monetaire beleid waarschijnlijk. De termijnmarkten anticiperen op drie renteverhogingen van 25 basispunten tegen eind 2018.

De combinatie van de zwakke mondiale economische groei, een lage inflatie en de opkoopprogramma's van de centrale banken leidden tot een aanzienlijke daling van de rentevoeten op overheidsobligaties tussen juni 2015 en augustus 2016. Vervolgens namen de langetermijnrentes toe door de aantrekkende economische groei, al bleef de stijging relatief beperkt door de aanhoudend lage inflatie. Op jaarbasis zou de langetermijnrente in de eurozone dit jaar uitkomen op 1,2 % na 1,0 % vorig jaar.

Sinds het begin van 2017 is de euro aanzienlijk geapprecieerd tegenover de dollar en de meeste

andere belangrijke munten. Dat was het gevolg van de sterke economische groeicijfers in de eurozone en de ermee gepaard gaande verwachting omtrent de normalisering van het monetair beleid van de ECB (i.e. de afbouw van het opkopen van obligaties gevolgd door een toename van de beleidsrente). Daarnaast verminderde de politieke onzekerheid over de toekomst van de eurozone. De nominale effectieve wisselkoers voor België (de gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners) zou met 1,4 % appreciëren in 2018.

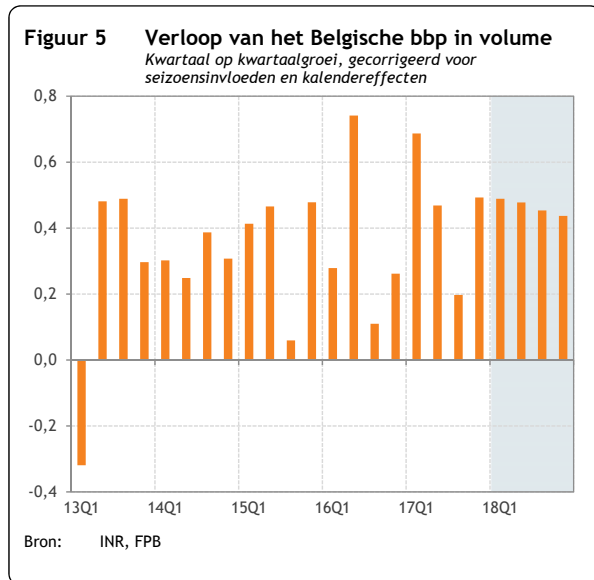
² De hypothesen voor de financiële variabelen zijn gebaseerd op de termijntoetsen van eind januari 2018.

1.4. Onzekerheden

Een aantal risico's kunnen dit internationaal scenario verstoren. In China zou de forse kredietgroei kunnen uitmonden in een schulden crisis. Een onverwacht hoge inflatie kan leiden tot een versnelde afbouw van de monetaire stimulus door de centrale banken, met als risico een forse klim van de langetermijnrentevoeten. Het vertrouwen van consumenten en producenten kan worden gefnuikt door een escalatie van de huidige geopolitieke spanningen. Tot slot blijft het resultaat van de brexitonderhandelingen hoogst onzeker.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

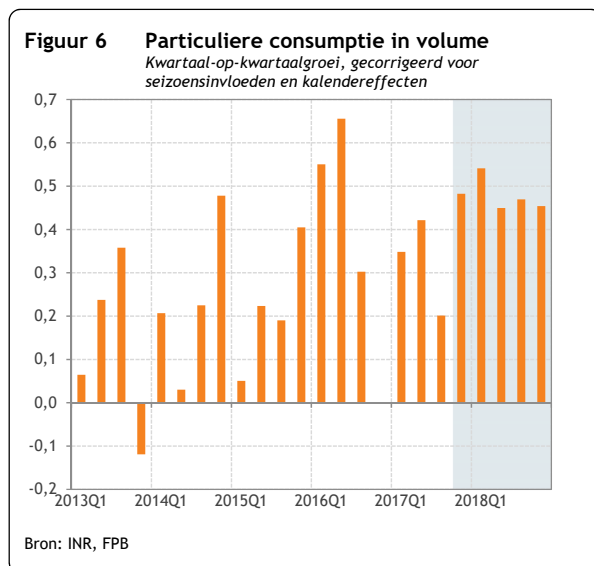
2.1. Economische groei

De Belgische economie zette een meer dan behoorlijke groeiprestatie neer in de eerste helft van 2017, met een gemiddelde kwartaalgroei van 0,6 %. Na een tegenvallend derde kwartaal (0,2 %) won de bbp-groei opnieuw aan kracht in het vierde kwartaal (0,5 %). In lijn met het verder toegenomen ondernemers- en consumentenvertrouwen, zou de Belgische economie ook in 2018 behoorlijk presteren, met een gemiddelde kwartaalgroei van 0,5 % tijdens de eerste helft van het jaar en 0,4 % tijdens de tweede helft. Vooral de particuliere consumptie zou dit jaar aan kracht winnen, waardoor de bbp-groei licht aantrekt van 1,7 % in 2017 tot 1,8 % in 2018.

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

Het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren steeg aanzienlijk sterker in 2016 (0,9 %) en 2017 (1,1 %) dan tijdens de zes voorgaande jaren. De koopkracht werd in 2016 ondersteund door de verlaging

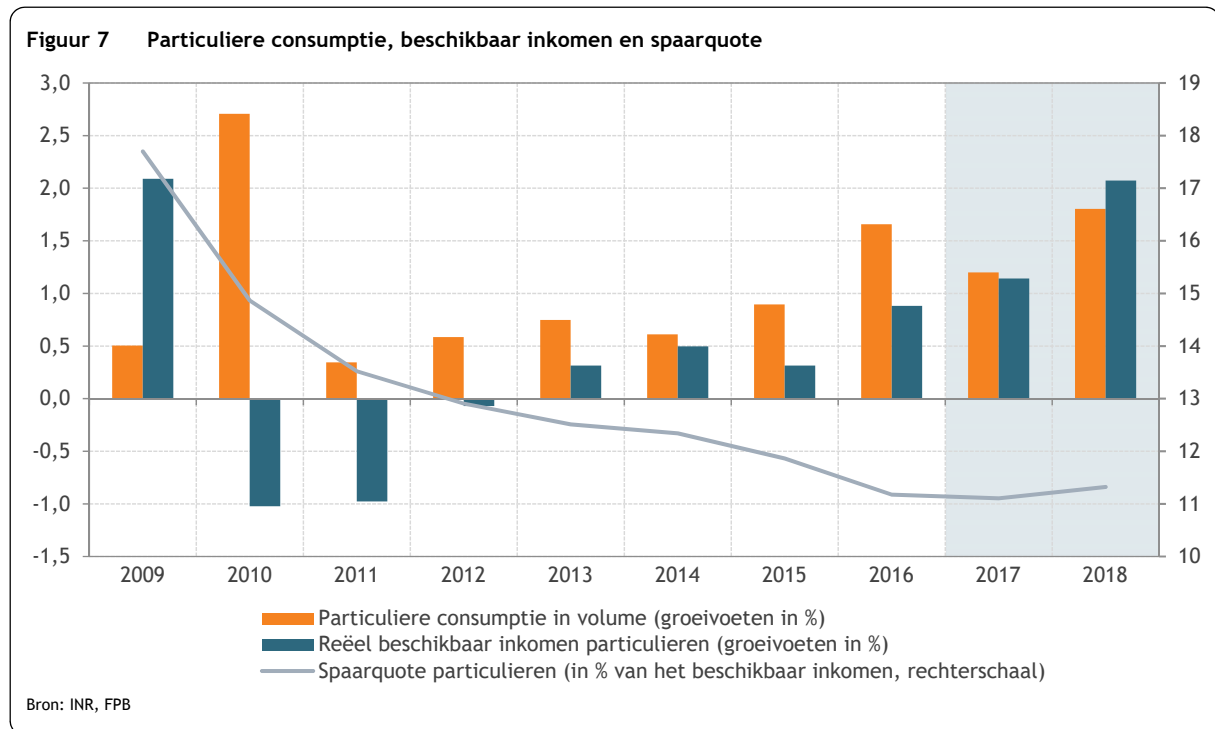

van de personenbelasting en door de verminderde werknemersbijdragen in het kader van de taxshift. De financiering van de taxshift (o.a. via de verhoging van een aantal accijnzen) en een aantal andere maatregelen hadden evenwel een opwaartse invloed op de inflatie. De neerwaartse invloed daarvan op de koopkracht werd versterkt door de indexsprong, die in april 2016 ten einde liep, maar nog een aanzienlijke neerwaartse impact had op de indexering van de lonen in de privésector in 2016. In 2017 hernam het inkomen uit vermogen en was de neerwaartse impact van een aantal maatregelen op de koopkracht (zoals de indexsprong) uitgewerkt. De indexering van de

lonen in de privésector (1,5 %) lag daardoor opnieuw meer in lijn met de groei van de deflator van de particuliere consumptie (1,8 %).³ Voor 2018 wordt een meer uitgesproken koopkrachttoename van 2,1 % verwacht, o.m. dankzij de tweede fase van de taxshift, die bijkomende verlagingen van de

³ In 2016 steeg de deflator van de particuliere consumptie (waarmee het nominaal beschikbaar inkomen wordt gedefleerd) met 1,5 %, maar bedroeg de loonindexering in de privésector amper 0,5 %.

personenbelasting omvat, een sterkere groei van de brutolonen⁴ en een verdere toename van het inkomen uit vermogen. Net als de twee voorgaande jaren wordt het beschikbaar inkomen ook ondersteund door een aanzienlijke jobcreatie.

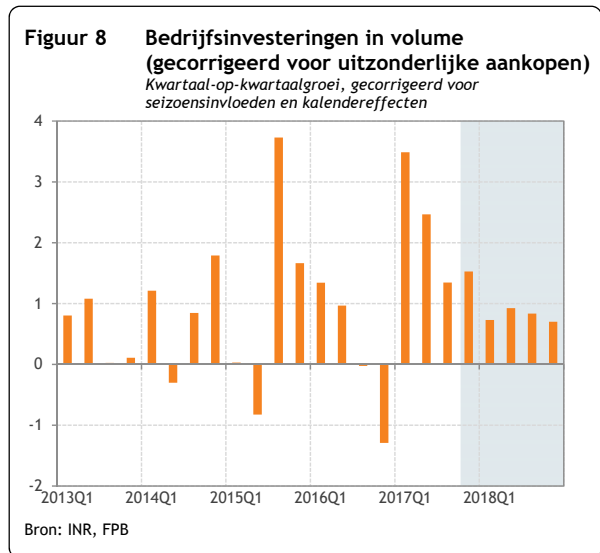
Met een reële groei van 1,2 % in 2017 nam de particuliere consumptie voor het achtste jaar op rij sterker toe dan het reëel beschikbaar inkomen.⁵ De spaarquote van de particulieren brokkelde verder af tot 11,1 %, terwijl die in 2009 nog 17,7 % bedroeg. Met een volumegroei van 1,8 % zouden de consumptieve bestedingen zich dit jaar met enige vertraging aanpassen aan de relatief sterke inkomensstijging, waardoor de spaarquote van de particulieren licht herneemt.

2.3. Bedrijfsinvesteringen

De volumegroei van de bedrijfsinvesteringen bleef in 2017 beperkt tot 1,4 %. Dat cijfer werd evenwel neerwaarts vertekend door enkele belangrijke aankopen van investeringsgoederen door grote multinationale ondernemingen in 2016, die geen impact hadden op de economische groei omdat ze ingevoerd werden. Onderliggend was de investeringsactiviteit in 2017 een stuk dynamischer (meer dan 5 %). Het investeringsklimaat blijft ook in 2018 positief, met een volumegroei (4,3 %) die opnieuw ruim boven de bbp-groei zou uitkomen.

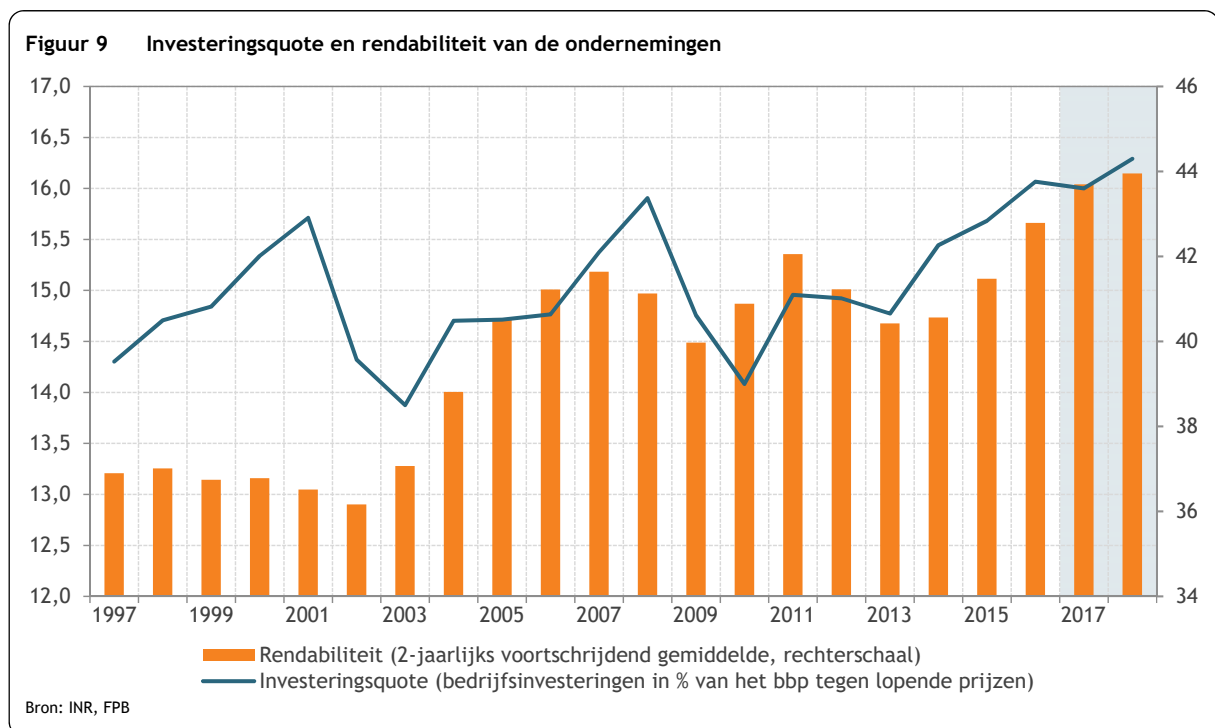
⁴ Zie ook paragraaf 3.3.

⁵ Gemiddeld steeg de particuliere consumptie in reële termen met 1,1 % per jaar in de periode 2010-2017, terwijl het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren een groei van slechts 0,1 % liet optekenen. In die periode werd dat inkomen gekenmerkt door een zwakke groei van de loonmassa (periode van loonmatiging- of bevroering) en – in de jaren 2011-2016 – door een forse terugval van het inkomen uit vermogen (die vooral wordt verklaard door de daling van de rentevoeten).

Die forse investeringsdynamiek wordt verklaard door meerdere factoren. De industriële capaciteitsbezettingsgraad ligt al geruime tijd boven zijn langetermijngemiddelde⁶, waardoor de bedrijfsinvesteringen zich niet enkel richten op de vervanging van afgeschreven kapitaalgoederen, maar ook op een uitbreiding van de productiecapaciteit. De rendabiliteit⁷ verbeterde de voorbije vier jaar aanzienlijk – onder meer als gevolg van de indexsprong, de bevriezing van de bruto-uurlonen vóór indexering in 2014-2015 en de verlaging van de werkgeversbijdragen in 2016 – en zou ook in 2018 een lichte toename laten optekenen ondanks de versnelling van de loongroei. Ook het

nog steeds gunstige renteklimaat en de kredietvoorwaarden⁸ maken investeren aantrekkelijk. Tegen die achtergrond bereikte de maandelijkse NBB-indicator van het Belgische ondernemersvertrouwen begin 2018 zijn hoogste niveau in bijna zeven jaar.

⁶ De industriële capaciteitsbezettingsgraad ligt sinds het vierde kwartaal van 2013 boven zijn langetermijngemiddelde van 79 % en bedroeg in 2017 gemiddeld meer dan 81 % (al werd in het vierde kwartaal een lichte terugval genoteerd tot 80,7 %).

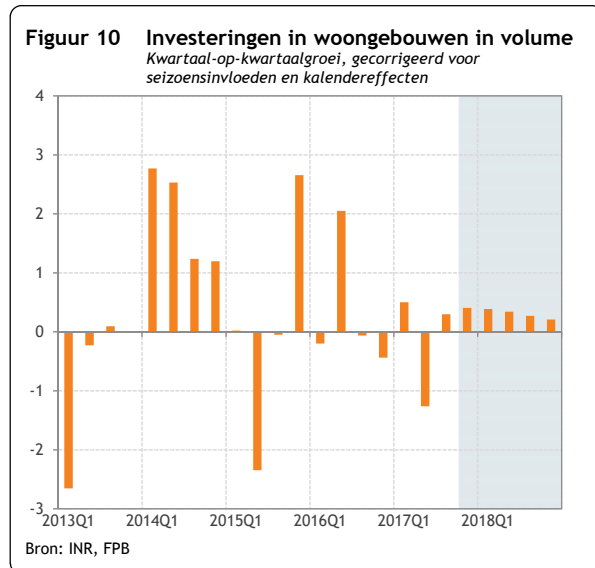
⁷ Gedefinieerd als het aandeel van het bruto-exploitatatieoverschot van de bedrijven in de toegevoegde waarde tegen lopende prijzen.

⁸ De NBB publiceert driemaandelijks een indicator die de ‘perceptie van de kredietbelemmering’ weerspiegelt. Dit in het kader van de kwartaalenquête naar de kredietvoorwaarden die ze bij de ondernemingen houdt. Uit die enquête blijkt dat het percentage bedrijven dat gewag maakt van moeilijkheden op het vlak van kredietvoorwaarden zich sinds enkele kwartalen op een historisch laag niveau bevindt.

Het nominale aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het bbp zou met 16,3 % in 2018 zijn piekniveau van 1990 bereiken. In reële termen is de investeringsquote al geruime tijd hoger dan in 1990, doordat de prijzen van de investeringsgoederen doorgaans minder snel stijgen dan de bbp-deflator.

2.4. Investerings in woongebouwen

De investeringen in woongebouwen lieten in 2016 een behoorlijke groei van 2,6 % optekenen. Die gunstige ontwikkeling werd ongetwijfeld gestimuleerd door de hypothecaire rente, die op een

historisch laag niveau uitkwam, zowel nominaal als in reële termen. Wellicht speelde ook de aantrekkelijkheid van de nieuwbouwmakrt voor investeerders een rol (in vergelijking met financiële activa, waarvan de rendementen worden gedrukt door het soepele monetaire beleid).

De woninginvesteringen vielen licht terug in de eerste helft van 2017. Mogelijk werd dat deels verklaard door de daling van een aantal premies voor energiebesparende investeringen en door de (in Vlaanderen) geleidelijke verstrenging van de normen voor energiezuinigheid, wat tot de vervroeging van een aantal plannen kan hebben

geleid ten nadele van 2017. De tweede jaarhelft werd gekenmerkt door een bescheiden positieve groei, die zich zou handhaven in de loop van 2018 dankzij de koopkrachtontwikkeling en de nog altijd lage rentevoeten. Op jaarbasis resulteert dat in een licht negatieve volumegroei in 2017 (-0,1 %) en in een herneming van 1,0 % in 2018. De woninginvesteringen in volume zouden zich in 2018 nog 8 % onder hun historische piek van 2007 situeren.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

Rekening houdend met de maatregelen die voldoende duidelijk gespecificeerd zijn, zou de volumegroei van de overheidsconsumptie in 2018 uitkomen op 0,9 %, na 1,0 % in 2017. Die relatief sterke toename in beide jaren (t.o.v. telkens 0,5 % in 2015 en in 2016) is toe te schrijven aan een stijging van de netto-aankoop van goederen en diensten – na een forse daling in 2016⁹ – en aan een lichte groeiversnelling van de sociale uitkeringen in natura.¹⁰ De overheidslonen¹¹ laten daarentegen een meer gematigde groei optekenen. De overheidswerkgelegenheid¹² steeg immers minder sterk in 2017 en zou zich dit jaar zelfs stabiliseren.

⁹ De daling van de netto-aankoop van goederen en diensten werd grotendeels veroorzaakt door de invoering van de kilometerheffing voor vrachtwagens. Die wordt immers geboekt als een verkoop van diensten.

¹⁰ Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit overheidsuitgaven voor gezondheidszorg.

¹¹ Het begrip overheidslonen dient hier in ruime zin begrepen te worden (met inbegrip van de toegerekende sociale bijdragen die o.m. de ambtenarenpensioenen bevatten).

¹² Voor meer details over de werkgelegenheidsevolutie in de verschillende deelsectoren van de overheid, zie hoofdstuk 4.

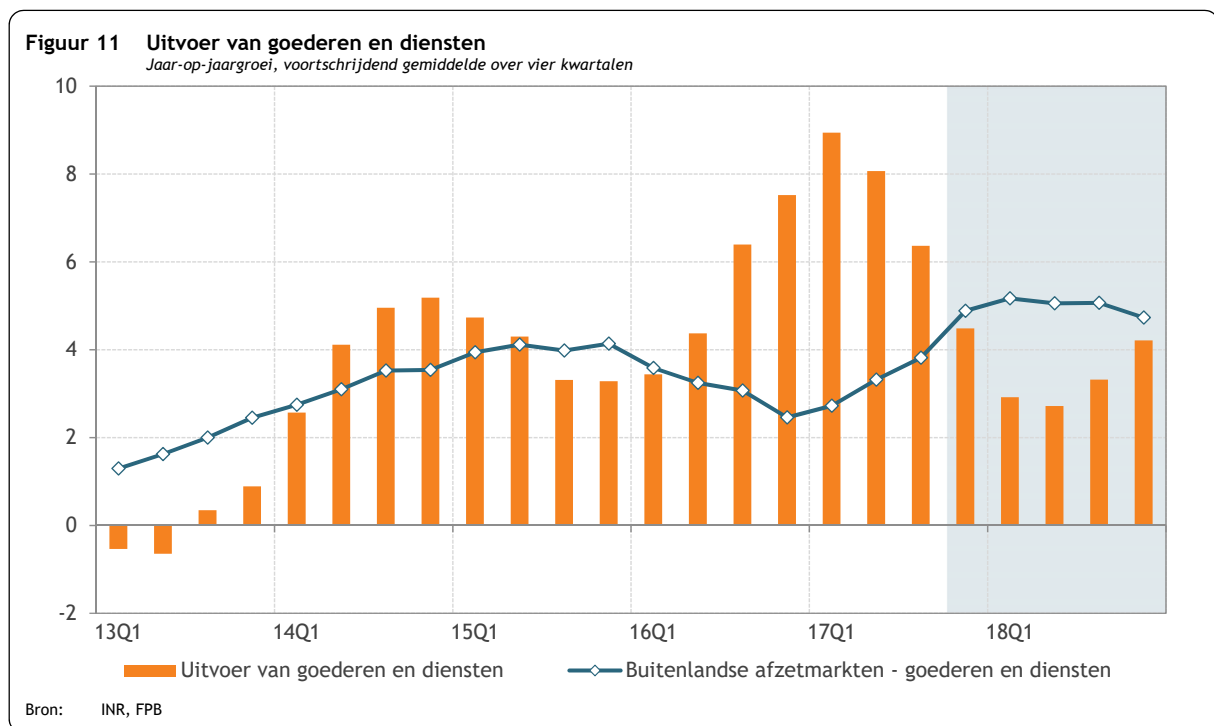
De sterke groei van de overheidsinvesteringen in 2017 en 2018 (resp. 4 % en 6,9 % in reële termen) is grotendeels toe te schrijven aan de verhoogde investeringsactiviteit van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen, maar (in 2018) ook aan regionale investeringen.

2.6. Voorraadwijzigingen

De voorraadveranderingen leverden een licht positieve bijdrage van 0,2 procentpunt tot de economische groei in 2017, al werd die bijdrage op kwartaalbasis negatief in de tweede jaarhalf. Door dat ongunstige startpunt zou de voorraadvorming in 2018 een licht negatieve groeibijdrage (-0,2 procentpunt) laten optekenen.

2.7. Uitvoer en invoer

De volumegroei van de buitenlandse afzetmarkten van België¹³ trok aan van 2,5 % in 2016 tot 4,9 % in 2017 onder impuls van de groeiversnelling van het mondiaal bbp en van de wereldhandel. Ondanks de verdere groeiversnelling van de wereldeconomie in 2018, zou de groei van de buitenlandse afzetmarkten van België ietwat vertragen tot 4,7 %. De versnelling van de wereldwijde groei is immers in belangrijke mate te danken aan de opkomende economieën, terwijl de economische groei in de eurozone – waar meer dan de helft van de Belgische uitvoer naartoe gaat – vertraagt.

De volumestijging van de Belgische uitvoer lag met 7,5 % in 2016 beduidend hoger dan de groei van de afzetmarkten. Dat was deels te danken aan de gunstige competitiviteitsontwikkeling als gevolg van regeringsmaatregelen gericht op het beperken van de arbeidskosten. Bovendien werd de uitvoergroei (en ook de invoergroei) opgedreven door de reorganisatie van een internationale onderneming die

¹³ De gemiddelde invoergroei van de handelspartners van België, gewogen op basis van hun belang in de Belgische uitvoer.

actief is op de Belgische markt.¹⁴ De uitvoergroei bleek zwak in de eerste drie kwartalen van 2017, maar bedroeg dankzij een gunstig overloopeffect toch nog 4,5 % op jaarbasis, waardoor het verlies aan buitenlandse marktaandelen beperkt bleef. De appreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro en de sterkere loongroei zouden de concurrentiepositie van de Belgische economie in 2018 aantasten, met een bijkomend verlies aan buitenlandse marktaandelen tot gevolg, waardoor de uitvoergroei zou vertragen tot 4,2 %.

De invoergroei zou daarentegen licht versnellen van 4,1 % in 2017 tot 4,3 % in 2018 als gevolg van de aantrekkende groei van de binnenlandse vraag.¹⁵ Aangezien in- en uitvoer in 2018 in dezelfde mate groeien, levert de netto-uitvoer een nulbijdrage tot de economische groei, terwijl in 2017 nog een bijdrage van 0,3 procentpunt werd opgetekend. Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans zou in 2018 licht stijgen (van 0,7 % tot 0,9 % van het bbp). De stijging van de olieprijsen wordt immers maar gedeeltelijk gecompenseerd door de euro-appreciatie, wat resulteert in een klein ruilvoetverlies.

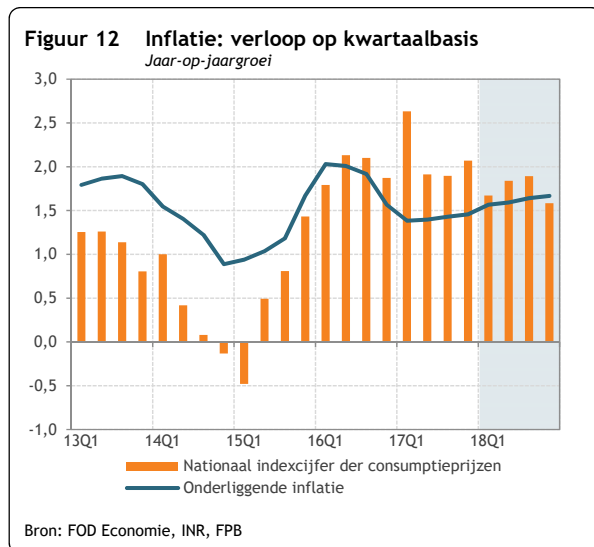
¹⁴ Concreet werd België in de plaats van een doorvoerland (waarbij de goederen- en dienstenstromen niet geboekt worden als in- en uitvoer) de draaischijf voor de aan- en verkoop van de producten van die onderneming. Die aan- en verkooptransacties worden wel geboekt als in- en uitvoerstromen.

¹⁵ Merk bovendien op dat de invoer in 2016 positief werd beïnvloed door enkele investeringsuitgaven die gepaard gingen met een evenredige toename van de invoer (zie paragraaf 2.3). De invoergroei werd daardoor opwaarts beïnvloed in 2016 en neerwaarts in 2017.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

De Belgische consumptieprijsinflatie¹⁶ kwam zowel in 2016 als in 2017 uit in de buurt van 2 %, ondanks uitgesproken olieprijsbewegingen. De prijs van ruwe olie uitgedrukt in euro nam in 2016 immers sterk af ten opzichte van het voorgaande jaar (gemiddeld -16 %), terwijl in 2017 net een stevige toename werd opgetekend (+21 %). Dat de inflatie in 2016 niet beperkter bleef, wordt grotendeels verklaard door de opwaartse invloed die enkele maatregelen hadden op de ontwikkeling van de consumptieprijzen. Zo werd de groei van de elektriciteitsprijs in 2016 de hoogte ingejaagd door de verhoging van de btw-voet op elektriciteit van 6 tot 21 % in september 2015, de verhoging van de bijdrage Energiefonds (Vlaams Gewest) van enkele euro's tot 100 euro of meer per jaar per gezin vanaf maart 2016 en de afschaffing van de zogenaamde 'gratis kWh' in het Vlaams Gewest in 2016¹⁷. Ook de onderliggende inflatie¹⁸ werd

in 2016 opwaarts beïnvloed door enkele maatregelen, waaronder de forse verhoging van het inschrijvingsgeld voor het Vlaams hoger onderwijs in oktober 2015. Tot slot werden ook de accijnzen op alcoholische dranken fors verhoogd eind 2015. In 2017 hadden die factoren nog nauwelijks een invloed op de gemeten inflatie.

De groei van de loonkosten per eenheid product bereikte een piek van meer dan 3 % in 2012, viel terug in 2013 en was zelfs negatief tijdens de periode 2014-2016. Die beweging is grotendeels het gevolg van het gevoerde loonmatigingsbeleid en weerspiegelt zich ook in de evolutie van de

onderliggende inflatie. Sinds 2016 evolueert de onderliggende inflatie opnieuw in opwaartse lijn.¹⁹ Die evolutie werd initieel vooral verklaard door de toename van de energieprijzen (die met vertraging doorsijpelen in de prijzen van diverse producten en diensten), maar wordt sinds 2017 versterkt door de versnelling van de groei van de loonkosten per eenheid product. De appreciatie van (de effectieve wisselkoers van) de euro in 2018 tempert dan weer de groei van de invoerprijzen en dus ook de toename van de onderliggende inflatie.

De daling van de inflatie in 2018 ten opzichte van 2017 is nagenoeg uitsluitend te danken aan een beperktere bijdrage van de energieproducten, die gedeeltelijk gecompenseerd wordt door een grotere

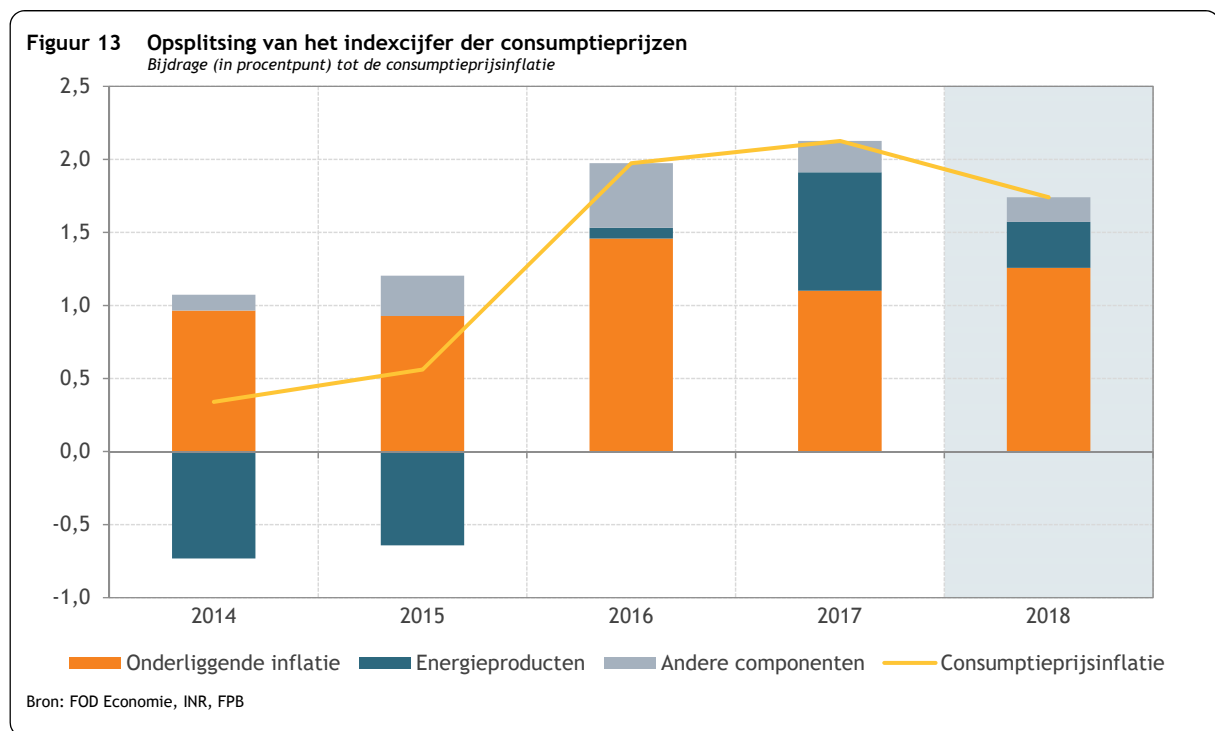
¹⁶ De inflatie wordt hier gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen (NICP).

¹⁷ Hoewel de afschaffing gold vanaf januari 2016 werd ze pas in mei 2016 verrekend in het indexcijfer.

¹⁸ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden de effecten van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vis en zeevruchten, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

¹⁹ Dat geldt ook indien gecorrigeerd wordt voor de verhoging van het inschrijvingsgeld in het Vlaams hoger onderwijs, die de onderliggende inflatie opwaarts beïnvloedde van het vierde kwartaal van 2015 tot het derde kwartaal van 2016.

bijdrage van de onderliggende inflatie. De beperktere groei van de energieprijzen wordt verklaard door twee factoren. Ten eerste werd de zogenaamde 'bijdrage Energiefonds' zoals die bestond sinds maart 2016 afgeschaft vanaf januari 2018 als gevolg van een arrest van het Grondwettelijk Hof.²⁰ Ter vervanging werd in januari 2018 een nieuwe bijdrage Energiefonds ingevoerd in het Vlaams Gewest (5 euro per afnamepunt per jaar t.o.v. 103 euro per jaar of meer in 2017) en werd de bijdrage 'groene stroom' licht verhoogd. Al bij al betekent dat voor de gezinnen in het Vlaams Gewest een forse besparing op hun elektriciteitsfactuur. Ten tweede valt de groei van de olieprijsen in euro op jaarbasis terug van 21 % in 2017 tot 14 % in 2018, waardoor de bijdrage van de prijzen van olieproducten (benzine, diesel en huisbrandolie) tot de inflatie globaal lager ligt dit jaar dan in 2017. De consumptieprijzen voor benzine en diesel worden ook in 2018 beïnvloed door accijnswijzigingen. Sinds eind 2015 worden de accijnzen op diesel jaarlijks verhoogd en die op benzine jaarlijks verlaagd met als doel de accijnzen op beide producten op hetzelfde niveau te brengen in de loop van 2018.²¹ Ondanks de toename van de olieprijs zou de consumptieprijs van benzine zich nagenoeg stabiliseren in 2018, terwijl de dieselprijs sterker zal toenemen dan de ruwe-olieprijs doet vermoeden.

In deze vooruitzichten wordt ook rekening gehouden met de verhoging van de zogenaamde suikertaks in 2018 (die de onderliggende inflatie opdrijft) en de verhoging van de accijnzen op tabak (die de

²⁰ Het Grondwettelijk Hof oordeelt in Arrest nr. 83/2017 dat het feit dat de 'bijdrage Energiefonds' sinds de verhoging in maart 2016 ook afhankelijk is van het verbruik, ervoor zorgt dat de bijdrage moet beschouwd worden als een belasting op het verbruik (en niet meer als een belasting per afnamepunt). Aangezien het verbruik reeds belast wordt op federaal niveau, mag het niet meer belast worden door de gewesten ('non bis in idem'-principe).

²¹ Daartoe worden de accijnzen in elk van die jaren in twee fases aangepast. Tijdens de eerste fase wordt elke daling van de dieselprijs voor de helft omgezet in een accijnstoename tot een bepaalde drempel bereikt wordt. Bij overschrijding van die drempel worden accijnstoenames op diesel op een budgettaire neutrale wijze gecompenseerd door een accijnsdaling op benzine. Aangezien in België meer diesel dan benzine geconsumeerd wordt, zijn de accijnsdalingen op benzine tijdens de tweede fase een veelvoud (2,43 keer in 2018) van de accijnsstijgingen op diesel. In 2018 zullen de accijnzen op diesel in totaal met 6,17 eurocent per liter verhoogd worden en die op benzine met 1,46 eurocent per liter verlaagd worden. Die bedragen houden geen rekening met de indexering van beide accijnzen begin januari 2018.

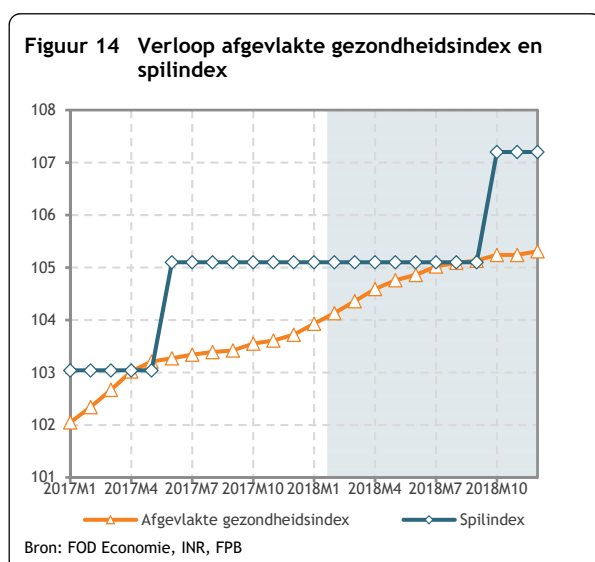
bijdrage van de 'andere componenten' tot de inflatie beïnvloedt). De invloed van beide maatregelen op de inflatie in 2018 zou minder dan 0,1 %-punt bedragen.

In het Waals Gewest werd beslist om de zogenaamde 'redevance télévision' af te schaffen in 2018. Die maatregel oefent een neerwaartse invloed uit op de deflator van de particuliere consumptie, maar zal zonder gevolgen blijven voor de nationale consumptieprijsindex. Dat impliceert een (beperkt) groeiverschil tussen beide variabelen in 2018.

De groei van de gezondheidsindex, die geen rekening houdt met het prijsverloop van tabak, alcoholische dranken, benzine en diesel, zou zowel in 2017 (1,8 %) als in 2018 (1,6 %) beperkter zijn dan de inflatie (respectievelijk 2,1 % en 1,7 %).

3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen

In mei 2017 werd de spilindex (die toen 103,04 bedroeg) overschreden door de afgevlakte gezondheidsindex²².

gezondheidsindex²². Rekening houdend met het maandelijkse verloop van de gezondheidsindex zou de huidige spilindex (105,10) worden overschreden in september 2018. Bijgevolg zouden de sociale uitkeringen en de overheidslonen respectievelijk in oktober en november 2018 met 2 % worden verhoogd.

Merk op dat, gezien het vlakke verloop van de afgevlakte gezondheidsindex tijdens de tweede helft van het jaar, de maand van overschrijding van de spilindex bijzonder gevoelig is voor elke herziening van de inflatievooruitzichten voor 2018.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

Hoewel de wet van 28 april 2015 tot instelling van de maximale marge voor loonkostenontwikkeling voor de jaren 2015 en 2016²³ enige ruimte liet om de conventionele lonen in 2016 te verhogen, bleven de conventionele lonen in beide jaren zo goed als ongewijzigd. De beperkte stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering (gecumuleerd 0,3 % in 2015 en 2016) was grotendeels het gevolg van de zogenaamde loondrift, die onder andere wijzigingen in de werkgelegenheidsstructuur bevat en loonsverhogingen die door de werkgever buiten een CAO om worden toegekend. De indexering van de lonen in de marktsector bleef uitermate beperkt als gevolg van de indexsprong, die aanleiding gaf tot een

²² Die wordt sinds april 2016 berekend als het 4-maandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex, vermenigvuldigd met 0,98.

²³ Zie Belgisch Staatsblad van 30 april 2015, blz. 24159.

blokkering van de afgevlakte gezondheidsindex van april 2015 tot maart 2016. Hoewel de nominale bruto-uurlonen toenamen met 0,7 % in 2016, daalden de nominale uurloonkosten in dat jaar met 0,9 %. Dat groeiverschil wordt verklaard door een aanzienlijke afname van de werkgeversbijdragen.²⁴

Tabel 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector
Groeivoeten in %

	2015	2016	2017	2018
Nominale uurloonkosten na aftrek van loonsubsidies ^a	0,1	-0,9	1,5	2,1
Nominale uurloonkosten	0,2	-0,9	1,3	2,0
Verhoging als gevolg van				
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,1	0,2	0,3	0,8
- Indexering	0,2	0,5	1,5	1,6
- Totale werkgeversbijdragen ^c	-0,1	-1,5	-0,5	-0,4

a. In nationale rekeningen opgesteld volgens het ESR 2010 worden loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen niet in mindering gebracht van de loonkosten, maar geboekt als niet-productgebonden subsidies.

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift.

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen.

Het interprofessioneel akkoord voor de periode 2017-2018 voorziet een onderhandelingsmarge voor de lonen op sectoraal niveau van 1,1 % (bovenop indexeringen en baremieke verhogingen). De beschikbare gegevens in de nationale rekeningen (tot en met het derde kwartaal van 2017) geven aan dat de bruto-uurlonen vóór indexering vermoedelijk slechts met 0,3 % zijn toegenomen in 2017. Die toename is allicht beperkt omdat veel CAO's pas tijdens de tweede helft van het jaar afgesloten werden. Om de beschikbare marge in het interprofessioneel akkoord uit te putten, werd een meer uitgesproken toename van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,8 % verondersteld in 2018.

Sinds april 2016 is de indexsprong achter de rug en neemt de afgevlakte gezondheidsindex opnieuw toe. De indexering in de marktsector volgt vanaf 2017 dus opnieuw met vertraging de evolutie van de gezondheidsindex. In 2017 zou de indexering (1,5 %) lager uitkomen dan de groei van de gezondheidsindex (1,8 %), maar in 2018 zou de indexering gelijke tred houden met de groei van de gezondheidsindex (1,6 %).

De werkgeversbijdragen zouden zowel in 2017 als in 2018 een negatieve bijdrage leveren tot de groei van de uurloonkosten. In 2017 is dat bijna uitsluitend het gevolg van een daling van de impliciete werkgeversbijdragevoet in strikte zin²⁵. Die werd immers nog beïnvloed door de daling van de faciale werkgeversbijdragevoeten die inging in het tweede kwartaal van 2016 en dus in 2017 voor het eerst op een volledig jaar van toepassing was. In 2018 worden de faciale voeten opnieuw verlaagd, maar dat is veel minder zichtbaar in de impliciete werkgeversbijdragevoet in strikte zin dan in 2017 omdat tegelijk een pakket werkgeversbijdrageverminderingen wordt afgeschaft (zie paragraaf 3.3.2). De werkgeversbijdragevoet in ruime zin²⁶ zou in 2018 sterker dalen dan de voet in strikte zin doordat de verdere daling van het aantal werklozen met bedrijfstoeslag een neerwaartse druk uitoefent op de toegerekende werkgeversbijdragen.

²⁴ Het betrof vooral de werkgeversbijdragen in strikte zin, d.w.z. ontvangen door de sociale zekerheid vóór aftrek van doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen (zie paragraaf 3.3.2 voor een uitgebreide bespreking).

²⁵ Werkgeversbijdragen in strikte zin, uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

²⁶ Werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid, extralegale en toegerekende bijdragen, uitgedrukt in procent van de brutoloonmassa.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies in 2018²⁷

Per saldo daalt de impliciete wettelijke werkgeversbijdragevoet in 2018 onder impuls van de taxshift. Enerzijds dalen de faciale wettelijke voeten met 5 procentpunt (zie lijn 2 in tabel 2 voor de ex ante kosten) en wordt het pakket specifieke werkgeversbijdrageverminderingen voor de bouwsector vervroegd ingevoerd (inbegrepen in lijn 1 – 100 miljoen in 2018, 600 miljoen op kruissnelheid in 2020). Anderzijds dalen de structurele werkgeversbijdrageverminderingen. Weliswaar worden de specifieke verminderingen versterkt voor de laagverloonden in de profitsector en voor de beschutte werkplaatsen waarop de loonmatigingsbijdrage van toepassing is, maar dat is onvoldoende om de schrapping van de algemeen-forfaitaire vermindering en de specifieke verminderingen voor de hoogverloonden te compenseren.

Tabel 2 Arbeidslastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
Miljoen euro

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1. Werkgeversbijdrageverminderingen: structureel (algemeen-forfaitair, laagverloonden, hoogverloonden, specifiek bouwsector) + doelgroepen (excl. Gesubsidieerde contractuelen), waarvan o.a.	4944	5114	5383	5519	5792	6022	2542
1a. (p.m.) Federale en regionale doelgroepen	889	896	967	1049	1162	1284	1309
1b. (p.m.) Regionale doelgroepen	0	0	0	828	854	891	903
2. Werkgeversbijdrageverminderingen als gevolg van de impact van de taxshift op de faciale wettelijke voeten	0	0	0	0	1578	2148	6793
3. Loonsubsidies (excl. werkgeversbijdrageverminderingen voor doelgroepen) + Niet door te storten werknemersbijdragen, waarvan o.a.	6301	6184	6369	6629	6483	6530	6791
3a. Sociale maribel	911	912	946	966	1038	1085	1168
3b. Activeringingen	463	218	232	282	247	232	201
3c. Dienstencheques	1595	1649	1617	1642	1744	1775	1851
3d. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Nachten ploegenarbeid' + 'Overuren'	1130	1164	1197	1202	1571	1750	1804
3e. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Algemeen'	970	988	1013	1040	391	144	150
3f. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Onderzoekers'	488	518	585	632	649	672	735
p.m. Loonsubsidies toegekend door de Gewesten	0	0	0	1925	1991	2007	2052
4. Totaal ten gunste van werkgevers (=1+2+3)	11244	11298	11751	12149	13853	14700	16126
p.m. waarvan toegekend door de Gewesten	0	0	0	2753	2845	2898	2955
5. Werknemersbijdrageverminderingen	720	849	842	887	979	1105	1075

De doelgroepverminderingen van de werkgeversbijdragen voor de profitsector (lijn 1a) worden bepaald door de versterking van de maatregel 'eerste aanwervingen' via de federale taxshift en door de hervormingen van het regionale arbeidskostenbeleid²⁸ in het Vlaams Gewest²⁹ (sinds de tweede helft

²⁷ De inschatting van de bijdrageverminderingen en loonsubsidies ten gunste van de ondernemingen en de gezinnen is gebaseerd op de taxshift van de federale overheid (met maatregelen m.b.t. de structurele vermindering, faciale bijdragevoeten, eerste aanwervingen, sociale maribel, algemene subsidie, nacht- en ploegenarbeid, werkbonus), op de hervormingen van het arbeidskostenbeleid in de drie gewesten, op de recentste RSZ-gegevens m.b.t. de bijdrageverminderingen (tweede kwartaal 2017) en op de begrotingsnotificaties m.b.t. de lastenverlagingen ten voordele van de bouwsector en een aantal kleine lastenverhogingen (op winstdeelnames, aanvullende pensioenen, activeringsbijdrage).

²⁸ Daarbij doven een aantal maatregelen uit tegen eind 2018 (Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest) of midden 2020 (Waals Gewest) en worden andere maatregelen ingevoerd of versterkt.

²⁹ Vlaams Gewest: stimulering van de doelgroepverminderingen 'oudere werknemers' en 'laaggeschoolden', beperkingen op andere doelgroepverminderingen en activeringsvergoedingen.

van 2016), het Waals Gewest³⁰ (sinds de tweede helft van 2017) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest³¹ (vooral sinds het vierde kwartaal van 2017). Per saldo stijgen de regionale doelgroepverminderingen (lijn 1b) en dalen de activeringsvergoedingen (lijn 3b) in 2018.

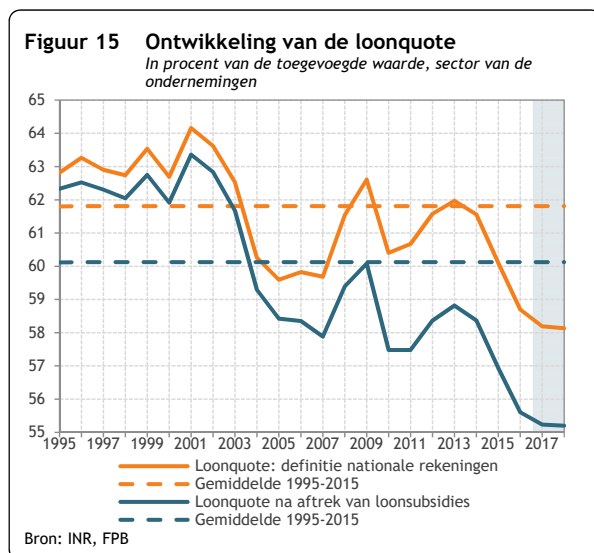
De socialemaribelsubsidies (lijn 3a) stijgen als gevolg van de hogere forfaitaire subsidies in het kader van de taxshift. De robuuste vraag naar huishoudelijke diensten verklaart het stijgend gebruik van de dienstencheques en de loonsubsidies die daaraan gekoppeld zijn (lijn 3c).

Na de verhoging van de subsidievoeten voor nacht- en ploegenarbeid in (lijn 3d) en de afschaffing van de algemene korting op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor de meeste werknemers (lijn 3e) in 2016-2017 – beide in het kader van de taxshift – evolueren de subsidies via kortingen op de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing vanaf 2018 in lijn met de werkgelegenheid en de brutolonen. Ook de uitbreiding van de maatregel ‘onderzoekers’ (lijn 3f) naar bachelordiplomahouders draagt bij tot de stijging van die subsidies.

In 2018 dalen de werknemersbijdrageverminderingen voor laagverloonden in het kader van de werkbonus (lijn 5) omdat onder invloed van de brutoloonstijgingen vóór indexering minder werknemers in aanmerking komen voor de maatregel en omdat het voordeel voor de rechthebbende werknemers kleiner wordt.

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

Volgens de regels die gehanteerd worden om de nationale rekeningen op te stellen (ESR 2010), worden zowel doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen als loonsubsidies (kortingen op de door

te storten bedrijfsvoorheffing) geboekt als niet-productgebonden subsidies. Dat betekent dat niet alle loonlastenverlagingen waarvan de werkgevers genieten in mindering worden gebracht van de loonkosten die worden geregistreerd in de nationale rekeningen. De loonquote³² die wordt berekend volgens de definitie van de nationale rekeningen ligt dan ook hoger dan de loonquote die rekening houdt met loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen (zie figuur 15). Bovendien is het onderlinge verschil sterk toegenomen sinds 2003.

³⁰ Waals Gewest: stimulering van de doelgroepverminderingen ‘oudere werknemers’ en de activeringsvergoedingen voor langdurig werklozen en jonge laaggeschoolden; beperkingen op de meeste andere doelgroepverminderingen.

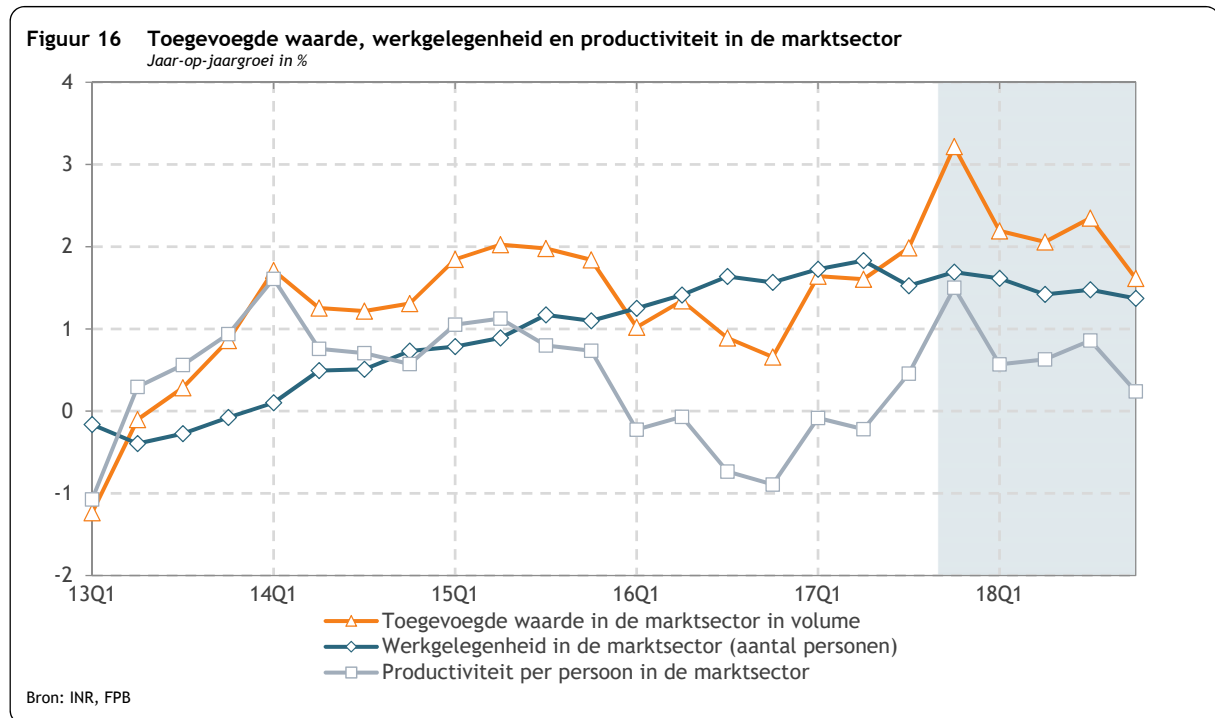
³¹ Brussel Hoofdstedelijk Gewest: striktere criteria voor de doelgroepverminderingen voor de ouderen (strikter leeftijds criterium vanaf vierde kwartaal 2016, striktere bovenloongrens vanaf vierde kwartaal 2017); nieuw systeem van activeringsvergoedingen voor langdurig werklozen (vierde kwartaal van 2017) ten nadele van vooral de doelgroepverminderingen ‘langdurig werklozen’ en ‘jongeren’ met behoud van andere, minder belangrijke doelgroepverminderingen.

³² De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

Sinds 2014 wordt de evolutie van de loonkosten in België beheerst door het loonmatigingsbeleid. In het kader daarvan werden de conventionele lonen geblokkeerd in 2014 en 2015. Daarenboven werd de afgevlakte gezondheidsindex, die als referentie wordt gebruikt om lonen (en sociale uitkeringen) te indexeren van april 2015 tot en met maart 2016 geblokkeerd op het niveau van maart 2015 in het kader van de indexsprong. Tot slot werden de faciale voeten voor de werkgeversbijdragen verlaagd in het tweede kwartaal van 2016 in het kader van de taxshift. Dat pakket maatregelen zorgde ervoor dat de loonquote in 2016 (volgens beide definities) ruim 3 procentpunt lager uitkwam dan in 2013. Hoewel de indexsprong achter de rug is en het Interprofessioneel akkoord 2017-2018 opnieuw ruimte heeft gecreëerd voor loonstijgingen op sectoraal niveau (zie paragraaf 3.3.1) zou de loonquote in 2017 en in 2018 verder dalen, weliswaar in mindere mate dan tijdens de voorgaande jaren. In 2017 zorgde de evolutie van de werkgeversbijdragen ervoor dat de reële uurloonkosten daalden, terwijl ze in 2018 licht toenemen door een groeiversnelling van de brutolonen en een beperktere neerwaartse impact van de werkgeversbijdragen op de groei van de uurloonkosten (zie paragraaf 3.3.1). Over beide jaren samen kennen de reële uurloonkosten een nulgroei, wat in combinatie met een bescheiden groei van de productiviteit per gewerkt uur zorgt voor een verdere afname van de loonquote.

4. Arbeidsmarkt

In jaargemiddelden viel de groei van de toegevoegde waarde in de marktsector terug van 1,9 % in 2015 tot 1,0 % in 2016. Tijdens het afgelopen jaar trok de groei echter fors aan (tot gemiddeld 0,8 % per kwartaal), waardoor de jaargroei versnelde tot 2,1 %. Dit jaar zwakt de kwartaalgroei af (tot gemiddeld 0,4 % per kwartaal), maar blijft de jaargemiddelde groei stabiel op 2,1 % dankzij een gunstig overloopeffect.

Onder invloed van afnemende reële arbeidskosten³³ daalde de productiviteit per uur in 2016 (-0,6 %), zodat – ondanks de economische groeivertraging – de groei van het arbeidsvolume in de marktsector aanzienlijk versnelde (tot 1,6 %). De groei van de hoofdelijke werkgelegenheid trok net iets minder sterk aan (tot 1,5 %), terwijl de gemiddelde arbeidsduur vorig jaar opliep (met 0,15 %). De toename van de gemiddelde arbeidsduur werd onder meer in de hand gewerkt door de verstrengde regelgeving bij de toekenning van deeltijds tijdskrediet (afschaffing van het tijdskrediet zonder motief; verhoging van de instapleeftijd voor het eindeloopbaantijdskrediet).

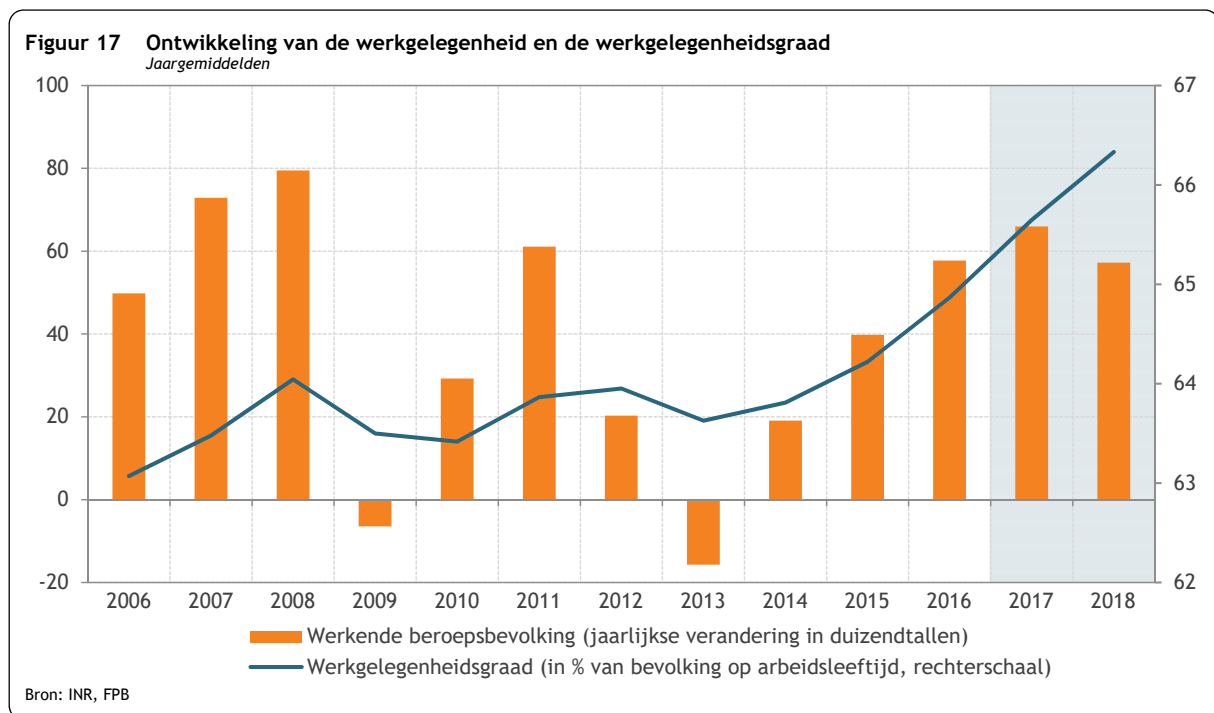
Vorig jaar hernam de productiviteitsgroei per uur (tot 0,4 %), onder impuls van de aantrekkende conjunctuur en van oplopende reële arbeidskosten. Ondanks de beduidend sterkere groei van de activiteit, bleef de groei van het arbeidsvolume vrijwel stabiel (+1,7 %). De groei van de werkgelegenheid bedroeg eveneens 1,7 %, bij een ongewijzigde gemiddelde arbeidsduur. De verdere toename van het aantal dienstenchequejobs werkt nog steeds arbeidsduurverlagend, maar wordt gecompenseerd door de restrictieve maatregelen inzake tijdskrediet en tijdelijke werkloosheid en door

³³ Arbeidskosten gecorrigeerd voor loonsubsidies en gedeïflecteerd met de deflator van de toegevoegde waarde.

de toename van de gemiddelde arbeidsduur in de horeca (toename flexi-jobs; mogelijkheid om overuren te presteren vrij van sociale bijdragen).

De sterke groei van de werkgelegenheid in de marktsector tijdens de jongste twee jaar ging gepaard met een opvallende kentering van de werkgelegenheidsevolutie in de verwerkende nijverheid en in de bouwnijverheid. In beide bedrijfstakken daalde het aantal arbeidsplaatsen aanzienlijk tijdens de jaren 2014-2015, maar is sindsdien eerder sprake van een stabilisatie of zelfs een lichte toename van de werkgelegenheid.

Dit jaar trekt de groei van de arbeidsproductiviteit per uur licht aan (tot 0,6 %), zodat – bij een nog steeds stabiele gemiddelde arbeidsduur – de groei van zowel arbeidsvolume (+1,5 %) als hoofdelijke werkgelegenheid (+1,4 %) enigszins vertragen in vergelijking met vorig jaar. Dat neemt niet weg dat op vier jaar tijd (periode 2015-2018) de werkgelegenheid in de marktsector zou stijgen met 210 700 personen, vrijwel vergelijkbaar met de toename tijdens de jaren van hoogconjunctuur die de financiële crisis voorafgingen (+236 400 personen tijdens de periode 2005-2008).

De werkgelegenheid bij de overheid steeg in 2017 met 2 200 personen door de vrij grote toename van het aantal arbeidsplaatsen in het onderwijs (rekening houdend met de evolutie van de schoolbevolking, met de beschikbare budgettaire informatie bij de gemeenschappen en met het 'Pacte pour un enseignement d'excellence' van de Franse Gemeenschap). De werkgelegenheid daalde daarentegen in de administraties op alle beleidsniveaus en bij Defensie door de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen. In 2018 blijft de werkgelegenheid bij de overheid vrijwel stabiel; de toename in het onderwijs vertraagt ten opzichte van 2017 en het aantal arbeidsplaatsen in de administratie en bij Defensie blijft dalen als gevolg van de besparingsmaatregelen die werden genomen op de verscheidene beleidsniveaus.

De toename van de werkende bevolking versnelde tijdens de afgelopen twee jaar (van +39 800 personen in 2015 tot +57 700 personen in 2016 en +65 900 personen in 2017). Die versnelling kwam op het conto van de marktsector, waar de economische groei een sterk arbeidsintensief karakter kreeg. Ook dit jaar blijft de werkende bevolking fors toenemen (+57 200 personen), ondanks de lichte afzwakking van de werkgelegenheidsdynamiek in de marktsector en de stabilisatie van de overheidswerkgelegenheid. Ook de toename van de werkgelegenheidsgraad³⁴ versnelde tijdens de afgelopen twee jaar (+0,6 procentpunt in 2016; +0,8 procentpunt in 2017) en zou dit jaar nauwelijks afzakken (+0,7 procentpunt), wat de gecumuleerde toename sinds 2013 op 2,7 procentpunt brengt (66,3 % tegen 63,6 %).

Daarbij zou – conform met de jongste Demografische Vooruitzichten³⁵ – de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd vorig jaar licht zijn vertraagd (van +16 300 personen in 2016 tot +13 800 personen in 2017) omdat een meer bevolkte cohorte de leeftijd van 65 jaar bereikt en een minder bevolkte cohorte de leeftijd van 15 jaar, bij een vrijwel ongewijzigd extern migratiesaldo op arbeidsleeftijd. Het extern migratiesaldo op arbeidsleeftijd zou ook dit jaar ongewijzigd blijven. Omdat echter opnieuw een meer bevolkte cohorte de leeftijd van 65 jaar bereikt, zou de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd verder slinken (+10 700 personen).

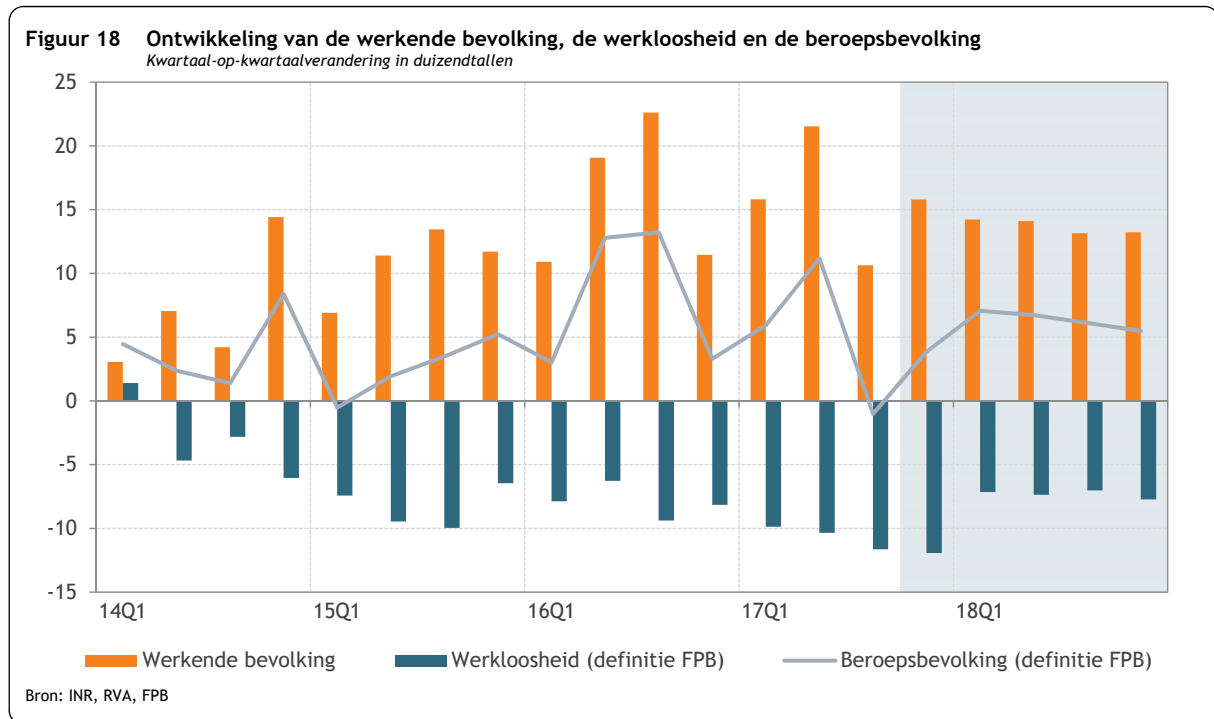
De groei van het arbeidsaanbod³⁶ verdubbelde in 2016 en in 2017 in vergelijking met 2015 (tot +0,5 % per jaar; +26 200 personen in 2016 en +27 100 personen in 2017), dankzij de gunstigere bijdrage van veranderingen in de activiteitsgraden. De toename van de activiteitsgraden in de oudere leeftijdsklassen werd ondersteund door de eindeloopbaanmaatregelen (hervorming stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag of 'SWT'; verstrengde voorwaarden voor vervroegde pensionering), terwijl de evolutie van de activiteitsgraden in de overige leeftijdsklassen minder negatief werd, naarmate de hervormingen in het stelsel van inschakelingsuitkeringen op kruissnelheid kwamen. De macro-economische activiteitsgraad steeg tijdens die periode van 72,8 % in 2015 tot 73,3 % in 2017 en zou – onder invloed van de sterke toename van de participatie in de hoogste leeftijdsklassen – ook dit jaar blijven klimmen (tot 73,5 %). De groei van het arbeidsaanbod zou nochtans licht terugvallen (tot 0,4 %; toename van 21 700 personen) omdat de bijdrage van demografische veranderingen tot die groei afneemt.

De toename van de activiteitsgraden op oudere leeftijd gaat gepaard met een bijzonder sterke daling van het aantal SWT'ers (respectievelijk -7 400 personen in 2016, -10 500 personen in 2017 en -8 500 personen in 2018). De verstrenging van de toegangsvoorwaarden zorgt immers voor een drastische daling van de jaarlijkse instroom in het stelsel, terwijl de uitstroom van SWT'ers die de pensioenleeftijd bereiken sinds het begin van dit decennium op een hoger peil is komen te liggen. Vooralsnog blijft het aandeel van instromende SWT'ers die 'aangepast beschikbaar' moeten blijven voor de arbeidsmarkt evenwel gevoelig onder de verwachtingen.

³⁴ Administratief concept: verhouding tussen totale werkende bevolking (volgens definitie nationale rekeningen) en bevolking op arbeidsleeftijd (15 tot 64 jaar).

³⁵ Demografische vooruitzichten 2017-2070. Bevolking en huishoudens. Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, februari 2018.

³⁶ Volgens definitie FPB (beroepsbevolking inclusief 'oudere werklozen').

De werkloosheid³⁷ daalt fors sinds 2015. Die daling kon in eerste instantie nog deels toegeschreven worden aan de hervormingen in het stelsel van inschakelingsuitkeringen, die het aantal uitkeringsgerechtigden deden afnemen en gepaard gingen met een sterk negatief effect op de activiteitsgraden in de betrokken leeftijdsklassen. De jongste twee jaar (jaargemiddelde dalingen van 31 500 personen in 2016 en 38 800 personen in 2017) is zij echter vooral het gevolg van het arbeidsintensief karakter van de groei in de marktsector, dat in de hand werd gewerkt door de arbeidskostenverlagende maatregelen. De werkloosheidsgraad slonk in de periode 2015-2017 van 12,4 % tot 10,4 %.

Dit jaar zou de groei van de werkgelegenheid enigszins afzwakken onder impuls van de lichte herneming van de productiviteitsgroei in de marktsector en de stabilisering van de overheids-werkgelegenheid. Bij een eveneens minder sterke groei van de beroepsbevolking zou de werkloosheid echter vrijwel even sterk dalen als vorig jaar (-35 500 personen) en zakt de werkloosheidsgraad tot 9,7 %. De 'geharmoniseerde' werkloosheidsgraad, die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers), daalde vorig jaar tot 7,2 %³⁸ en zou dit jaar terugvallen tot 6,7 %.

³⁷ Volgens definitie FPB (inclusief 'oudere werklozen').

³⁸ Daarbij moet opgemerkt worden dat in 2017 de manier waarop gegevens verzameld worden in de Belgische EAK grondig werd hervormd. Er wordt vanaf dat jaar gewerkt met een roterend panel en er wordt gebruikgemaakt van herziene weegmethoden. Dat zorgt voor een breuk in de reeksen vanaf het eerste kwartaal van 2017. Zo lag de geharmoniseerde werkloosheidsgraad in het eerste kwartaal van 2017 afgerond 0,5 procentpunt hoger dan wat verwacht kon worden op basis van de kwartaalevolutie in de administratieve werkloosheidsgraad.

Bijlage

Tabel A	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3	Deflatoren van het bbp en belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5bis	Situatie op de arbeidsmarkt – detail
Tabel B.6	Rekening van de particulieren
Tabel B.7	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A Internationale omgeving en financiële indicatoren
Groeivoeten - tenzij anders vermeld

	2015	2016	2017	2018
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	4,1	2,5	4,9	4,7
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	-2,6	1,5	1,0	1,8
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	111,0	110,6	113,0	125,6
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	7,7	-0,5	-0,6	-1,3
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	52,5	43,8	54,3	69,0
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	-0,0	-0,3	-0,3	-0,3
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	1,0	0,7	1,0	1,2

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van de eurozone

Tabel B.1 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
In miljard euro

	2015	2016	2017	2018
Consumptieve bestedingen van de particulieren	209,89	216,57	223,10	230,99
Consumptieve bestedingen van de overheid	98,21	99,71	102,49	105,09
Bruto vaste kapitaalvorming	95,19	99,15	102,22	107,23
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	64,37	67,97	70,16	73,86
b. Overheidsinvesteringen	9,63	9,39	9,99	10,78
c. Investerings in woongebouwen	21,19	21,79	22,07	22,59
Voorraadwijziging	1,55	2,00	5,42	5,45
Totaal van de nationale bestedingen	404,86	417,42	433,21	448,74
Uitvoer van goederen en diensten	331,49	350,56	371,14	391,04
Invoer van goederen en diensten	325,91	344,93	365,83	386,41
Bruto binnenlands product	410,44	423,05	438,52	453,37

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Groeivoeten

	2015	2016	2017	2018
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,9	1,7	1,2	1,8
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,5	0,5	1,0	0,9
Bruto vaste kapitaalvorming	2,7	3,6	1,3	3,8
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	3,5	4,9	1,4	4,3
b. Overheidsinvesteringen	1,0	-3,1	4,0	6,9
c. Investerings in woongebouwen	1,0	2,6	-0,1	1,0
Voorraadwijziging (2)	0,2	0,2	0,2	-0,2
Totaal van de nationale bestedingen	1,4	2,1	1,4	1,8
Uitvoer van goederen en diensten	3,3	7,5	4,5	4,2
Invoer van goederen en diensten	3,3	8,4	4,1	4,3
Netto-uitvoer (2)	0,0	-0,6	0,3	-0,0
Bruto binnenlands product	1,4	1,5	1,7	1,8

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3 Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Groeivoeten

	2015	2016	2017	2018
Consumptieve bestedingen van de particulieren	0,5	1,5	1,8	1,7
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,4	1,0	1,8	1,6
Bruto vaste kapitaalvorming	0,4	0,5	1,8	1,0
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	0,6	0,6	1,8	0,9
b. Overheidsinvesteringen	-0,4	0,6	2,3	1,0
c. Investerings in woongebouwen	0,3	0,3	1,3	1,4
Totaal van de nationale bestedingen	0,4	1,0	2,4	1,7
Uitvoer van goederen en diensten	-3,0	-1,6	1,3	1,1
Invoer van goederen en diensten	-3,8	-2,3	1,9	1,3
Ruilvoet	0,9	0,7	-0,5	-0,2
Bruto binnenlands product	1,1	1,6	1,9	1,6
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	-1,1	-0,2	1,9	1,4
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0,6	0,9	1,0	0,8
(a1) Loonkosten per product	-0,2	-0,1	0,4	0,4
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0,0	0,3	0,1	0,2
(a3) Winstmarges per product (2)	0,7	0,6	0,6	0,3
(b) Invoerkosten	-1,8	-1,1	0,8	0,6

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4 Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2015	2016	2017	2018
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkosten per werkelijk arbeidsuur	0,2	-0,9	1,3	2,0
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	0,1	-0,9	1,5	2,1
Loonkosten per persoon	0,0	-0,6	1,4	2,0
Brutoloon per werkelijke arbeidsuur	0,2	0,7	1,8	2,4
Brutoloon per persoon	0,1	0,9	1,9	2,4
Indexering	0,2	0,5	1,5	1,6
Brutoloon per werkelijke arbeidsuur voor indexering	0,1	0,2	0,3	0,8
Brutoloon per persoon voor indexering	-0,1	0,4	0,3	0,8
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	0,7	1,6	1,8	1,5
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	0,9	1,4	1,8	1,5
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	0,9	0,8	3,1	3,6
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	1,0	2,3	3,7	4,0
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	35,4	33,3	32,7	32,2
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	24,9	23,5	22,9	22,6
Werknemersbijdragen (4)	10,7	10,5	10,4	10,5
<i>Impliciete nettobijdragevoet (in % van brutoloonmassa) (5)</i>	28,5	26,5	26,1	25,7
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	0,6	2,0	2,1	1,7
Inflatie: gezondheidsindex	1,0	2,1	1,8	1,6
Indexering lonen en wedden overheidssector	0,0	1,0	2,0	1,3
Indexering sociale prestaties	0,0	1,2	2,0	1,3
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	1,9	1,0	1,9	2,1
Arbeidsvolume (in aantal uren)	0,2	1,6	1,7	1,4
Productiviteit per werkelijke arbeidsuur	1,7	-0,6	0,3	0,6

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 2010, moeten de loonsubsidies als een subsidie worden geregistreerd en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd ((a) federale en gewestelijke doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen; (b) via de sociale zekerheid: Sociale Maribel, gesubsidieerde contractuelen ziekenhuizen, alternatieve financiering van de lastenverlagingen voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit, extra werkgelegenheid sociaal akkoord 2013; (c) via de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; (d) via de gemeenschappen en gewesten: beschutte werkplaatsen, oudere werklozen (Vlaams Gewest), Prime à l'emploi (Waals Gewest)).

(2) Inclusief fictieve, extralegale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid.

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid, vóór aftrek van de doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen.

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen.

(5) Werkgeversbijdragen sensu lato verminderd met doelgroepgerichte bijdrageverminderingen en andere loonsubsidies.

Tabel B.5 Situatie op de arbeidsmarkt
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2015	2016	2017	2018
I Totale bevolking (II+III)	11238,5	11295,0	11352,6	11410,5
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7283,8	7300,1	7313,8	7324,6
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5933,0	5963,4	5993,9	6030,1
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelag (niet werkzoekend)	96,2	88,1	76,9	67,1
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5305,5	5331,6	5358,7	5380,4
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4600,3	4658,0	4723,9	4781,1
(a) Loon- en weddetrekkenden	2982,3	3023,4	3076,2	3123,3
(b) Zelfstandigen	765,0	778,2	789,2	799,4
(c) Overheidsadministratie	853,1	856,4	858,5	858,5
V. Grensarbeid (saldo)	77,3	77,4	77,4	77,4
VI. Werkloosheid (concept FPB)	627,8	596,3	557,4	521,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	578,7	553,5	526,2	501,2
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelag	5,7	6,4	7,1	8,5
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	49,1	42,8	31,1	20,7
Werkloosheidsgraad (VI/III)	11,8	11,2	10,4	9,7
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,8	73,0	73,3	73,5
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	64,2	64,9	65,6	66,3
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard)	8,5	7,9	7,2	6,7

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info-definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2015	2016	2017	2018
I. Totale bevolking (II+III)	11238,5	11295,0	11352,6	11410,5
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7283,8	7300,1	7313,8	7324,6
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5933,0	5963,4	5993,9	6030,1
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	163,5	149,1	136,9	126,0
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	2,0	0,7	0,8	0,9
- Vrijgestelden om reden van studies	23,9	21,3	21,8	21,8
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	21,7	20,2	19,6	19,5
- Werkloosheid met bedrijfstoelage (niet werkzoekend)	96,2	88,1	76,9	67,1
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	19,7	18,8	17,7	16,9
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5305,5	5331,6	5358,7	5380,4
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4600,3	4658,0	4723,9	4781,1
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	387,7	373,1	356,5	328,0
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	44,7	40,2	37,8	31,3
- Activering	76,1	72,5	65,9	59,3
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	1,3	1,0	0,8	0,7
** Plan 'activa' (5)	53,9	53,5	47,4	41,0
** Herintegratie oudere werklozen	15,3	14,7	14,6	14,3
** Doorstromingsprogramma	4,2	3,2	3,2	3,3
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	266,4	260,0	252,4	237,2
- Deelt. bruggepensioneerden	0,2	0,1	0,1	0,1
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,3	0,2	0,2	0,2
V. Grensarbeid (saldo)	77,3	77,4	77,4	77,4
VI. Werkloosheid (concept FPB)	627,8	596,3	557,4	521,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	578,7	553,5	526,2	501,2
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage	5,7	6,4	7,1	8,5
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	49,1	42,8	31,1	20,7
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	28,3	27,3	26,0	25,0
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	27,6	25,7	20,8	19,9
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	-42,1	-22,4	-21,6	-20,4
p.m. werkloosheid met bedrijfstoelage / voltijds brugpensioen (totaal)	101,9	94,5	84,1	75,5

(1) Stat Info-definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantiewetgeving (IGU) genieten

(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6 Rekening van de particulieren (1)
In miljard euro

	2015	2016	2017	2018
I. Lopende transacties				
a. Middelen	356,84	361,19	371,86	383,02
1. Netto-exploitatieoverschot	6,92	6,96	7,12	7,41
2. Gemengd inkomen	24,07	24,21	24,87	25,65
3. Beloning van werknemers	212,48	215,23	221,76	228,71
Brutolonen	154,33	158,15	163,39	168,86
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	44,23	43,21	43,99	45,22
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	13,92	13,86	14,38	14,63
4. Netto-inkomen uit vermogen	27,06	26,26	27,58	28,37
Ontvangen rente	3,13	2,43	1,41	1,73
Betaalde rente (-)	2,36	1,95	0,96	1,24
Winstuitkeringen	15,44	15,37	15,82	16,39
Overige	10,85	10,41	11,30	11,49
5. Sociale uitkeringen	81,85	83,77	86,06	88,38
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	1,71	1,96	1,65	1,63
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,76	2,80	2,83	2,88
b. Bestedingen	347,26	352,87	363,57	373,70
1. Belastingen op inkomen en vermogen	53,57	53,12	55,33	55,22
2. Sociale premies, waarvan:	83,80	83,18	85,15	87,49
Werkelijke sociale premies	69,88	69,32	70,77	72,86
Toegerekende sociale premies	13,92	13,86	14,38	14,63
3. Consumptieve bestedingen	209,89	216,57	223,10	230,99
c. Nettobesparingen	9,58	8,31	8,30	9,32
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,65	0,59	0,59	0,69
b. Bestedingen	8,23	8,26	8,05	8,71
1. Bruto vaste kapitaalvorming	23,82	24,48	24,79	25,38
2. Afschrijvingen (-)	18,67	18,94	19,57	20,16
3. Vermogensheffingen	3,64	3,35	3,57	4,22
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,10	-0,01	-0,01	-0,01
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,50	-0,67	-0,78	-0,78
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,04	0,05	0,06	0,06
III. Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	2,00	0,64	0,83	1,30
in % van het bbp	0,49	0,15	0,19	0,29

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7 Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)
Groeivoeten

	2015	2016	2017	2018
Primair bruto-inkomen	0,1	-0,7	1,4	1,4
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	0,4	-0,2	1,2	1,4
Ondernemingen	0,4	-0,7	1,3	1,8
Overheid	0,0	1,3	1,1	0,3
Grensarbeiders	4,0	0,8	-0,3	0,4
<i>b. Bruto-exploitatieoverschot en gemengd inkomen</i>	0,9	-0,6	1,1	1,5
Bruto-exploitatieoverschot van particulieren	-0,4	-0,1	1,3	1,6
Gemengd inkomen	2,1	-1,0	0,9	1,4
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-3,0	-4,4	3,2	1,1
Ontvangen rente	-17,8	-23,3	-42,9	20,1
Betaalde rente (-)	1,5	-18,5	-52,0	27,4
Winstuitkeringen	3,0	-1,9	1,1	1,8
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	1,3	1,1	0,5	0,9
Sociale uitkeringen	1,7	0,8	0,9	1,0
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	1,3	-2,2	0,6	1,0
Werkelijke sociale premies	2,3	-2,2	0,3	1,2
Toegerekende sociale premies	-3,4	-2,1	2,1	0,1
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	-0,6	-2,3	2,3	-1,9
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	0,3	0,9	1,1	2,1

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8 Rekening van de ondernemingen
In miljard euro

	2015	2016	2017	2018
I. Lopende transacties				
a. Middelen	42,32	50,86	51,33	52,08
1. Netto-exploitatietoerschoot	53,75	58,95	63,69	65,69
2. Sociale premies	14,13	13,93	14,36	14,65
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	7,91	8,01	8,23	8,49
Premies ten laste van de werknemers	2,28	2,37	2,45	2,55
Toegerekende sociale premies	3,94	3,56	3,68	3,61
3. Netto-inkomen uit vermogen	-24,47	-20,19	-25,12	-26,68
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	-1,08	-1,83	-1,60	-1,59
b. Bestedingen	28,04	28,88	32,66	32,88
1. Belastingen op inkomen en vermogen	13,88	14,95	18,30	18,22
2. Sociale uitkeringen	11,36	11,13	11,53	11,78
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	7,42	7,57	7,85	8,16
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,94	3,56	3,68	3,61
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,80	2,80	2,83	2,88
c. Nettobesparingen	14,28	21,98	18,67	19,20
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	4,57	3,73	3,62	3,40
b. Bestedingen	12,39	14,94	18,99	20,52
1. Bruto vaste kapitaalvorming	61,74	65,28	67,44	71,07
2. Afschrijvingen (-)	51,62	52,86	54,22	56,35
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0,30	-0,19	-0,06	-0,01
4. Veranderingen in voorraden	1,76	2,04	5,43	5,53
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	-0,00	-0,00	-0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	0,20	0,67	0,41	0,27
III. Vorderingenoverschoot (+) of -tekort (-)	6,46	10,77	3,30	2,09
in % van het bbp	1,57	2,55	0,75	0,46

Tabel B.9 Verrichtingen met het buitenland
In miljard euro

	2015	2016	2017	2018
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	345,25	362,27	384,59	406,10
1. Invoer van goederen en diensten				
2. Beloning van werknemers	325,91	344,93	365,83	386,41
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	2,88	3,00	3,07	3,16
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	1,61	1,85	1,89	1,99
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	-6,20	-2,28	-4,52	-4,50
6. Sociale premies	5,08	6,49	5,50	6,17
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	2,48	2,58	2,62	2,69
b. Middelen	1,08	1,13	1,16	1,19
1. Uitvoer van goederen en diensten	343,46	362,68	383,57	403,77
2. Beloning van werknemers	331,49	350,56	371,14	391,04
3. Subsidies	8,83	9,08	9,24	9,46
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0,93	0,75	0,75	0,75
5. Sociale premies	0,54	0,55	0,66	0,69
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,90	0,91	0,93	0,95
c. Saldo van lopende verrichtingen	0,78	0,83	0,86	0,88
II. Kapitaalverrichtingen	-1,79	0,41	-1,01	-2,33
1. Netto-kapitaaloverdrachten	0,11	0,47	0,78	0,75
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0,03	-0,35	-0,04	-0,07
III. Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-) van de nationale economie	-0,09	-0,82	-0,82	-0,82
in % van het bbp	-1,68	0,88	-0,23	-1,58